

Lovforslag nr. L 281. Fremsat den 27. april 2000 af justitsministeren (Frank Jensen)

Forslag

til

Lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven

(Forældelse, styrket indsats mod seksuelt misbrug af børn og unge samt IT-efterforskning)

§ 1

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 648 af 12. august 1997, som ændret senest ved lov nr. 228 af 4. april 2000 og lov nr. 230 af 4. april 2000, foretages følgende ændringer:

1. § 93, stk. 3, 1. pkt., affattes således:

»For overtrædelse af denne lovs § 223, stk. 1, §§ 224 og 225, jf. § 223, stk. 1, samt § 289, 1. pkt., eller §§ 13, 15 eller 16 i skattekontrolloven er forældelsesfristen i intet tilfælde mindre end 10 år.«

2. I § 94 indsættes efter stk. 3 som nyt stykke:

»Stk. 4. For overtrædelse af denne lovs §§ 210, 216-220 og 222-223 regnes forældelsesfristen dog tidligst fra den dag, den forurettede fylder 18 år. Det samme gælder overtrædelse af denne lovs § 224 og § 225, jf. §§ 216-220 og 222-223.«

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 5 og 6.

3. § 97, stk. 4, affattes således:

»Stk. 4. I forældelsesfristen medregnes ikke den tid, i hvilken

- 1) fuldbyrdelse er udsat ved betinget dom eller betinget benådning,
- 2) den pågældende udstår anden frihedsstraf eller er undergivet anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter, eller
- 3) iværksættelsen af fuldbyrdelsen hindres, fordi den pågældende unddrager sig fuldbyrdelsen.«

4. I § 97, stk. 6, 2. pkt., indsættes efter »afbrydelsen«: », jf. dog stk. 4, nr. 3«.

5. Efter § 229 indsættes:

»§ 230. Den, der optager utugtige fotografier, film eller lignende af en person under 18 år med forsæt til at sælge eller på anden måde at udbrede materialet, straffes med hæfte eller fængsel indtil 2 år, under formildende omstændigheder med bøde. § 226 finder tilsvarende anvendelse.«

6. § 235 affattes således:

»§ 235. Den, som erhvervsmæssigt sælger eller på anden måde udbreder utugtige fotografier, film eller lignende af børn, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 2 år. På samme måde straffes den, som i en videre kreds udbreder sådanne fremstillinger.

Stk. 2. Den, som besidder eller mod vederlag gør sig bekendt med fotografier, film eller lignende af børn, der

- 1) har samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje,
- 2) har kønslig omgang med dyr eller
- 3) anvender genstande på groft utugtig måde, straffes med bøde eller under skærpene omstændigheder med hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.«

§ 2

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 713 af 13. september 1999, som ændret ved lov nr. 231 af 4. april 2000, foretages følgende ændring:

1. I § 781, stk. 1, nr. 3, indsættes efter »§ 193, stk. 1,«: »§ 235,«.

§ 3

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 2000.

Stk. 2. De i § 1 nævnte bestemmelser i straffelovens § 94, stk. 4, og § 97, stk. 4 og 6, gælder også for lovovertrædelser, der er begået, og retsfølger, der er pålagt, før lovens ikrafttræden. Bestemmelserne finder dog ikke anvendelse i til-

fælde, hvor forældelse efter de hidtidige regler er indtrådt før lovens ikrafttræden.

§ 4

Stk. 1. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 2. Lovens § 1 kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for Færøerne med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse

		Side
1.	Indledning	7788
2.	Forældelse af strafansvar ved seksuelt misbrug af børn	7788
2.1.	Børnerådets forslag	7788
2.2.	Gældende ret	7789
2.3.	Retstilstanden i de øvrige nordiske lande	7789
2.4.	Justitsministeriets overvejelser	7790
3.	Forældelse af idømt straf	7791
3.1.	Indledning	7791
3.2.	Gældende ret	7791
3.3.	Justitsministeriets overvejelser	7793
4.	Forbud mod at anvende børn og unge under 18 år som »pornomodeller«	7793
4.1.	Indledning	7793
4.2.	Gældende ret	7794
4.3.	Justitsministeriets overvejelser	7794
5.	ILO-konvention nr. 182 om forbud mod og omgående indsats til afskaffelse af de værste former for børnearbejde	7795
5.1.	Indledning	7795
5.2.	ILO-konventionens forhold til dansk lovgivning	7796
5.3.	Konklusion	7798
6.	Børnepornografi	7798
6.1.	Indledning	7798
6.2.	Gældende ret vedrørende børnepornografi	7799
6.3.	Statistiske oplysninger	7801
6.4.	Lovgivningen i andre lande	7801
6.5.	Brydesholt-udvalgets overvejelser og forslag vedrørende straffelovens § 235	7801
6.6.	Justitsministeriets overvejelser	7805

7.	Dansk straffemyndighed ved salg og udbredelse af børnepornografi via Internettet	7807
7.1.	Udvalgets overvejelser	7807
7.2.	Justitsministeriets overvejelser	7808
8.	IT-efterforskning	7808
8.1.	Indledning	7808
8.2.	Krav til Internetudbydere og teleselskaber om registrering af logoplysninger og opbevaring heraf	7808
8.3.	Adgang til indgreb i meddelelshemmeligheden i sager om børnepornografi	7810
9.	Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser mv.	7812
10.	Hørte myndigheder mv.	7812

1. Indledning

Hovedformålet med lovforslaget er at øge beskyttelsen af børn og unge mod seksuelt misbrug.

Med henblik herpå foreslås for det første at ændre beregningen af forældelsesfristen ved straffelovsovertrædelser, der omfatter seksuelt misbrug af børn og unge. Ændringen indebærer, at de forældelsesfrister, der gælder for de enkelte typer af lovovertrædelser, tidligst begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor den unge fylder 18 år og dermed er myndig. Formålet med lovforslaget er at sikre, at personer, der som børn bliver udsat for seksuelt misbrug, har mulighed for som voksne - hvor de bedre vil være i stand til at varetage egne interesser - at reagere over for dette misbrug, uden at forældelsesreglerne udelukker muligheden for strafferetlig forfølgning.

For det andet foreslås det, at det gøres strafbart at anvende børn og unge under 18 år som »pornomodeler«. Dette forslag skal ses i sammenhæng med, at Den Internationale Arbejdsorganisation har vedtaget en konvention om forbud mod og omgående indsats til afskaffelse af de værste former for børnearbejde (ILO-konvention nr. 182). Konventionen indeholder bl.a. en pligt til at forbyde brugen af børn og unge under 18 år som modeller ved fremstilling af pornografi. En vedtagelse af forslaget indebærer, at Folketinget giver samtykke til, at Danmark ratificerer den nævnte ILO-konvention.

For det tredje indeholder lovforslaget en skærpelse af straffelovens bestemmelser i § 235 om børnepornografi. Det foreslås i den forbindelse, at bestemmelsen om udbredelse af børnepornografisk materiale udvides, således at ikke kun salg og anden erhvervs-mæssig udbredelse, men også udbredelse i en videre kreds - f.eks. via Internettet - omfattes af bestemmelsen. Det foreslås endvidere, at strafmaksimum for overtrædelse af bestemmelsen forhøjes fra fængsel i 6 måneder til fængsel i 2 år. Endvidere foreslås en udvidelse af bestemmelsen om besiddelse af grovere, børnepornografisk materiale, således at også den, der mod vederlag gør sig bekendt med sådanne børnepornografiske fremstillinger, omfattes af bestemmelsen, selv om den pågældende ikke retligt set kommer i besiddelse af materialet. Samtidig foreslås en skærpelse af strafferammen, der i dag kun omfatter bøde, således at der under skærpene omstændigheder kan straffes med hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.

For det fjerde foreslås en ændring af retsplejelovens regler om indgreb i meddeleleshemmeligheden, således at der bliver mulighed for at anvende disse straffeprocessuelle indgreb i sager om børnepornografi.

Endelig indeholder lovforslaget en regel om suspension af forældelse af idømt straf i de tilfælde, hvor myndighederne hindres i at gennemføre straffuldbyrdelsen, fordi den pågældende person unddrager sig fuldbyrdelsen ved f.eks. at rejse til udlandet. Denne del af forslaget adskiller sig fra de øvrige elementer ved ikke at angå spørgsmålet om beskyttelse af børn og unge mod seksuelt misbrug.

Forslagene vedrørende børnepornografi og indgreb i meddeleleshemmeligheden bygger på betænkning nr. 1377/1999 om børnepornografi og IT-efterforskning afgivet af Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet (Brydesholtudvalget).

2. Forældelse af strafansvar ved seksuelt misbrug af børn

2.1. Børnerådets forslag

Børnerådet har i en henvendelse til justitsministeren af 20. august 1999 opfordret til, at forældelsesreglerne i straffeloven ændres, således at forældelsesfristen i sager om seksuelt misbrug af børn først løber fra det tidspunkt, hvor barnet fylder 18 år og dermed er myndigt.

Børnerådet har som begrundelse for opfordringen nærmere anført, at seksuelt misbrug af et barn udgør en fundamental trussel mod barnets tilværelse, og at det særligt er tilfældet, når overgrebet foretages af et familiemedlem eller anden nærtstående person. I de tilfælde kan barnet være afskåret fra hjælp fra den nære familie, og barnet er ofte ikke i stand til at søge bistand hos andre voksne eller myndigheder.

Børnerådet nævner i den forbindelse, at det er et typisk og velkendt forløb, at barnet længe efter og måske først som voksen er i stand til at erkende og beskrive de overgreb, som personen i barnealderen har været udsat for. Børnerådet peger samtidig på, at strafferetlig forfølgning efter de gældende forældelsesregler normalt kun kan gennemføres, hvis barnet få år efter, at det er flyttet hjemmefra eller måske endda inden, er blevet så afklaret, at barnet er i stand til at anmelde den pågældende nærtstående for en meget alvorlig forbrydelse. Dette vil efter Børnerådets opfattelse i mange tilfælde være illusorisk.

Det er derfor Børnerådets konklusion, at børn, der bliver misbrugt af nærtstående, reelt ikke har nogen mulighed for at få oprejsning over for misbrugeren, medmindre andre voksne bliver opmærksomme på forholdet og griber ind. Børnerådet foreslår på den baggrund, at straffeloven ændres, således at forældel-

sesfristen i sager om misbrug af børn først regnes, fra barnet fylder 18 år.

Det er Børnerådets vurdering, at misbrugte børn derved som voksne får en chance for at gøre op med misbruget, og at en domstolsafgørelse og en eventuel erstatning fra gerningsmanden vil give ofret en bedre mulighed for at gennemføre en behandling.

2.2. Gældende ret

Forældelse af strafansvar er i *straffelovens § 93* reguleret generelt for alle forbrydelser. Forældelsesfristen er afhængig af strafferammen for den enkelte lovovertrædelse. Således er forældelsesfristen 2 år, når strafferammen ikke overstiger fængsel i 1 år (eller når straffen for overtrædelsen ikke ville overstige bøde), 5 år ved en strafferamme på fængsel indtil 4 år, 10 år ved en strafferamme på fængsel indtil 10 år, og 15 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel på bestemt tid. Lovovertrædelser, der kan medføre fængsel på livstid, forældes således ikke.

For enkelte lovovertrædelser er der fastsat særlige regler om en højere forældelsesfrist end den, der følger af den generelle bestemmelse. Som eksempel kan nævnes straffelovens § 223, stk. 1, om samleje med adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn mv. under 18 år, hvor strafferammen er fængsel indtil 4 år. Efter de generelle regler ville forældelse indtræde efter 5 år, men ved en lovændring i 1997 blev det i straffelovens § 93, stk. 3, fastsat, at forældelse af sådanne forbrydelser i intet tilfælde er mindre end 10 år, jf. lov nr. 349 af 23. maj 1997 om ændring af retsplejeloven, straffeloven og erstatningsansvarsloven (Styrkelse af retsstillingen for ofre for forbrydelser m.v.). Det fremgår af de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at formålet med lovændringen var, at samleje eller anden kønslig omgængelse med et adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn i alderen 15-18 år undergives en 10-årig forældelse og dermed ligestilles med incestsager, jf. Folkeetingstidende, 1996-1997, tillæg A, s. 3167 ff.

Beregningen af forældelsesfristen er i *straffelovens § 94* ligeledes reguleret ved generelle bestemmelser. Forældelsesfristen regnes således fra den dag, den strafbare virksomhed eller undladelse er ophørt, jf. § 94, stk. 1. I tilfælde, hvor strafbarheden afhænger af eller påvirkes af en indtrådt følge eller anden senere begivenhed, regnes fristen dog først fra følgens eller begivenhedens indtræden, jf. § 94, stk. 2. § 94, stk. 3, indeholder en særlig regel om forældelse af strafansvaret for strafbare forhold, der begås om bord på et skib, og § 94, stk. 4 og 5, indeholder bestemmelser om afbrydelse og suspension af forældelsen af strafansvaret, jf. nærmere nedenfor pkt. 3.

Forældelsesfristen er 20 år for krav på *erstatning* eller anden godtgørelse for skade, der er forvoldt ved en forbrydelse, for hvilken der under en offentlig straffesag pålægges straf, jf. § 1, stk. 1, nr. 5, i forældelsesloven af 1908 og § 16 i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov. Forældelsesfristen regnes fra det tidspunkt, da forurettede har fået sådan kundskab, at den pågældende bliver i stand til at gøre sit krav gældende ved domstolene.

2.3. Retstilstanden i de øvrige nordiske lande

Grundprincipperne for forældelse af strafansvar i Norge, Sverige, Finland og Island svarer til de danske regler.

I 1998 blev der i den *norske* straffelov indført en regel om, at fristen for forældelse af strafansvar i sager om seksuelt misbrug af børn under 14 år først skal regnes fra det tidspunkt, hvor den forurettede er fyldt 18 år. Strafferammen for sådanne forbrydelser er efter de norske regler som udgangspunkt 10 års fængsel. Foreligger der skærpene omstændigheder, kan der idømmes indtil 21 års fængsel. Forældelsesfristen for strafansvaret for disse overtrædelser er henholdsvis 10 år og 25 år.

Den *svenske* straffelov indeholder en lignende undtagelse fra de generelle forældelsesregler. Efter de svenske regler regnes forældelsesfristen for strafansvar for grovere seksualforbrydelser mod børn tidligst fra den dag, barnet fylder eller skulle have fyldt 15 år. Denne regel trådte i kraft i 1995. Strafferammen for f.eks. grov voldtægt er fængsel i mindst 4 og højst 10 år og for voldtægt fængsel i mindst 2 og højst 6 år. Strafferammen for seksuel udnyttelse af mindreårige er fængsel indtil 4 år, i grove tilfælde dog fængsel i mindst 2 og højst 8 år. Forældelsesfristen er 15 år for grov voldtægt og 10 år for voldtægt og seksuel udnyttelse af mindreårige.

I *Finland* er med virkning fra den 1. januar 1999 gennemført en ændring af straffelovens regler om seksuelt misbrug af børn. Ændringen indebærer bl.a. en ændret formulering af bestemmelsen om groft seksuelt misbrug af børn, således at seksuelt misbrug af børn i højere grad end tidligere anses for groft. Der skal efter disse regler dømmes for groft seksuelt misbrug af børn, bl.a. hvis forbrydelsen på grund af barnets alder og udviklingsniveau er egnet til at forårsage særlig skade på barnet, og hvis krænkelser er egnet til at forårsage særlig skade på barnet på grund af et særligt afhængighedsforhold mellem barnet og gerningsmanden. Forbrydelsen skal endvidere bedømt som helhed anses for grov. Strafferammen for sådan forbrydelse er mellem 1 og 10 års fængsel. Efter et i juni

1999 fremsat forslag til ændring af de finske regler om forældelse af bl.a. strafansvar vil strafansvaret for groft seksuelt misbrug af børn først forældes efter 20 år. På denne baggrund foreslås der ikke indført en særlig regel om forældelsesfristens beregning i disse sager.

Efter den *islandske* straffelov regnes forældelsesfristen for strafansvar i sager om seksuelt misbrug af børn tidligst fra den dag, den forurettede er fyldt 14 år. Strafferammen for seksuelt misbrug af børn, hvor der er tale om samleje eller anden kønslig omgængelse med et barn under 14 år, er 12 års fængsel. Forældelsesfristen for sådanne forhold er 15 år.

Der gælder således forskellige regler om forældelse på dette område i de øvrige nordiske lande. Fælles for reglerne er dog, at strafansvaret for seksuelt misbrug af børn - på grund af lange forældelsesfrister eller sent begyndelsestidspunkt for forældelsen - tidligst forældes, når ofret er midt eller sidst i 20'erne.

2.4. Justitsministeriets overvejelser

Børnerådets forslag indebærer, at personer, der som børn har været udsat for seksuelt misbrug af en nærtstående voksen, sikres muligheden for som voksen at reagere over for dette misbrug, uden at forældelsesreglerne udelukker muligheden for strafferetlig forfølgning.

Bedømmelsen af, hvilke regler om forældelse der bør gælde for strafansvar, beror på en afvejning af flere generelle hensyn. Samfundets interesse i at gennemføre strafforfølgning svækkes, når der går længere tid, efter at overtrædelsen blev begået. Ved »gamle« lovovertrædelser vil generalpræventive hensyn ikke i almindelighed nødvendiggøre, at sådanne forhold konsekvent forfølges. Der gør sig også nogle praktiske processuelle hensyn gældende. Det er vanskeligt at klarlægge de faktiske omstændigheder i en sag, hvis forholdet er begået for lang tid siden.

Justitsministeriet finder, at der kan anføres væsentlige grunde til støtte for at indføre en særlig regel om forældelse af strafansvar i sager om seksuelt misbrug af børn, jf. nærmere ovenfor pkt. 2.1.

Samtidig må det dog tages i betragtning, at de væsentligste vanskeligheder, som kan forekomme, når retsforfølgning rettes mod forbrydelser, der er begået for lang tid siden, kan være meget betydelige. Det gælder ikke mindst i de tilfælde, hvor der ikke er tekniske beviser - f.eks. i form af lægeerklæringer om skader eller spor af blod mv. - men hvor beviserne i det væsentlige eller udelukkende består af vidneforklaringen fra ofret. Det skal i den forbindelse fremhæves, at en ændring af forældelsesreglerne ikke samti-

dig indebærer en ændring af kravene til bevisernes styrke. Det må derfor forudses, at der ved indførelse af en længere forældelsesfrist i sager om seksuelt misbrug af børn vil være en del sager, der tidligere måtte opgives, fordi strafansvaret var forældet, som alligevel ikke kan gennemføres til domfældelse - medmindre den sigtede tilstår - fordi der ikke foreligger tilstrækkelige beviser.

Justitsministeriet har fundet det rigtigst at udforme forslaget således, at den særlige udvidelse af forældelsesfristen omfatter alle de bestemmelser vedrørende seksuelt misbrug, hvor et barn som offer på grund af et nært forhold eller et på anden måde særligt forhold til misbrugeren *kan* føle sig presset til at hemmeligholde misbruget. Den særlige udvidelse af forældelsesfristen er således ikke begrænset til sager om incest, jf. *straffelovens § 210* om samleje mv. med en slætning i nedstigende linie, broder eller søster (straf: fængsel indtil 6/2 år), og stedbarnsincest mv., jf. *straffelovens § 223, stk. 1*, om samleje med en person under 18 år, der er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse (straf: fængsel indtil 4 år).

Når forslaget ikke er begrænset til sager om overtrædelse af § 210 eller § 223, stk. 1, skyldes det, at der i alle tilfælde, hvor der er tale om en form for seksuelt misbrug af børn, kan være en sådan forbindelse mellem gerningsmand og offer, at barnet af den grund søger at holde forholdet skjult.

Det kan være tilfældet ved overtrædelse af *straffelovens §§ 218-220*, hvor der efter bestemmelsernes beskrivelse af gerningsindholdet er en form for afhængighedsforhold mellem gerningsmanden og den forurettede. § 218 angår gerningsmandens udnyttelse af en persons sindssygdom, mentale retardering eller tilstand i øvrigt til at skaffe sig samleje uden for ægteskab med den pågældende (straf: fængsel indtil 4 år). § 219 angår den, der er ansat eller tilsynsførende ved fængsel, forsorgshjem, børne- eller ungdomshjem, hospital for sindslidende, institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller lignende institution, og som har samleje med nogen, der er optaget i institutionen (straf: fængsel indtil 4 år). § 220 vedrører groft misbrug af en persons tjenstlige eller økonomiske afhængighed for derved at skaffe sig samleje uden for ægteskab med den pågældende (straf: fængsel indtil 3 år).

Ved overtrædelse af *straffelovens § 216* om voldtægt (straf: fængsel indtil 6/10 år), § 217 om samleje ved anden ulovlig tvang end vold og trussel om vold (straf: fængsel indtil 4 år), § 222 om samleje med barn under 15 år (straf: fængsel indtil 6/10 år) og § 223,

stk. 2, om den, som under groft misbrug af en på alder og erfaring beroende overlegenhed forfører en person under 18 år til samleje (straf: fængsel indtil 4 år), vil gerningsmanden og barnet kunne være fremmede for hinanden. Men bestemmelserne bringes også i anvendelse i tilfælde, hvor der består et sådant andet særligt forhold mellem de involverede, at barnet af den grund kan føle sig afskåret fra at betro sig til nogen, uden at forholdet er omfattet af straffelovens §§ 210 og 223, stk. 1.

Justitsministeriet foreslår derfor, at forældelse af strafansvar i sager om seksuelt misbrug af børn efter alle de nævnte bestemmelser først begynder at løbe, når barnet fylder 18 år. Den særlige regel bør ikke kun gælde ved samlejeforhold, men også ved anden køns- lig omgængelse end samleje (§ 224) og ved homoseksuelle forhold (§ 225).

Derimod findes der ikke anledning til at lade den særlige udvidelse af forældelsesfristen omfatte overtrædelser af *straffelovens § 221* om den, der tilsniger sig samleje med en person, der vildfarende anser samlejet som ægteskabeligt eller forveksler gerningsmanden med en anden (straf: fængsel indtil 6 år). Det samme gælder *straffelovens § 223 a* om som kunde at have samleje med en person under 18 år, der helt eller delvist ernærer sig ved prostitution (straf: fængsel indtil 2 år). For så vidt angår den sidstnævnte bestemmelse kan der i den forbindelse henvises til, at det i forarbejderne til bestemmelsen - der er indsat i straffeloven ved lov nr. 141 af 17. marts 1999 - er anført, at der ikke er behov for at udvide forældelsesfristen for strafansvaret fra 5 til 10 år ligesom for overtrædelse af straffelovens § 223, stk. 1, jf. herved straffelovens § 93, stk. 3 (omtalt ovenfor under pkt. 2.2.). Der henvises til pkt. 3.2.3. i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 43 af 8. oktober 1998 (jf. Folketingstidende 1998-99, tillæg A, s. 935).

Lovforslaget indebærer, at sager om incest (§ 210, stk. 1), voldtægt (§ 216), samleje med børn under 15 år (§ 222) og stedbarnsincest mv. (§ 223, stk. 1) tidligst kan blive forældet, når ofret er fyldt 28 år. Sager om incest mellem søskende (§ 210, stk. 2), ulovlig tvang (§ 217), udnyttelse af ofrets sindssygdighed mv. (§ 218), ansattes samleje med personer optaget i institution (§ 219), groft misbrug af afhængighed (§ 220) og groft misbrug af alder og erfaring (§ 223, stk. 2) kan tidligst blive forældet, når ofret er fyldt 23 år.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 2 (straffelovens § 94).

3. Forældelse af idømt straf

3.1. Indledning

De gældende bestemmelser i straffeloven om forældelse af idømt straf indeholder ikke regler om suspension af forældelsesfristen, når den dømte unddrager sig straffuldbyrdelsen ved f.eks. at rejse til udlandet. Selv i de tilfælde, hvor det kan lægges til grund, at den dømte er rejst til udlandet med det formål at unddrage sig straffuldbyrdelsen, fratrækkes udlandsopholdet ikke ved beregningen af forældelsesfristen for fuldbyrdelsen af den idømte straf.

Vender den dømte ikke frivilligt tilbage fra et udlandsophold, vil der - hvis den pågældendes opholdssted er kendt - eventuelt være mulighed for at begære den pågældende udleveret til straffuldbyrdelse her i landet eller for at overføre straffuldbyrdelsen til det land, hvor den pågældende befinder sig. Dette internationale retshjælpssamarbejde sikrer imidlertid ikke i alle tilfælde, at den dømte indsættes til afsoning af straffen/reststraffen, inden forældelse efter de nugældende regler er indtrådt.

Medlemmer af Fremskridtspartiet fremsatte den 1. december 1998 forslag til folketingsbeslutning om afbrydelse af forældelse ved domfældtes unddragelse af straffuldbyrdelsen (B 67). I beslutningsforslaget blev regeringen opfordret til at fremsætte lovforslag om ændring af straffelovens regler om forældelse af idømt straf, så det ikke bliver muligt at undslippe straf ved f.eks. at rejse til udlandet, som det var tilfældet med en af de dømte i Scandinavian Star-sagen, jf. Folketingstidende 1998-99, tillæg A, s. 2843 ff.

Under førstebehandlingen af beslutningsforslaget var alle ordførere positive over for at overveje et lovgivningsinitiativ på dette område, jf. Folketingstidende 1998-99, forhandlingerne, s. 2870 ff. Justitsministeren tilkendegav i den forbindelse, at en ændring af de danske forældelsesregler forinden burde drøftes med de andre nordiske lande af hensyn til den nordiske rets enhed på området, jf. herom nedenfor pkt. 3.2. og 3.3.

3.2. Gældende ret

Spørgsmål om forældelse inden for strafferetten kan enten foreligge som et spørgsmål om bortfald af strafansvar som følge af den tid, der går fra gernings- tidspunktet til strafforfølgning mod gerningsmanden indledes (forældelse af strafansvar) eller som et spørgsmål om bortfald af en idømt straf som følge af den tid, der går fra straffens idømmelse til dens fuldbyrdelse (forældelse af idømt straf). De almindelige regler om forældelse af strafansvar findes i straffelo-

vens §§ 92-94, mens reglerne om forældelse af idømt straf findes i § 97 og § 97 a.

De gældende regler om forældelse er gennemført ved lov nr. 248 af 9. juni 1967 på grundlag af Straffelovrådets betænkning nr. 433/1966 om strafferetlig forældelse mv., jf. Folketingstidende 1966-67 (2. samling), tillæg A, sp. 2449 ff.

Efter straffelovens § 97, stk. 1, bortfalder *idømt frihedsstraf* og andre retsfølger af frihedsberøvende karakter ved forældelse efter regler fastsat i bestemmelsen stk. 2-6. Retsfølger, der ikke er frihedsberøvende, f.eks. bøde og konfiskation, er således ikke omfattet af denne bestemmelse. Om bortfald af bøde, herunder forvandlingsstraf for bøde, og konfiskation er der imidlertid fastsat særlige regler i straffelovens § 97 a. Herudover gælder efter straffelovens § 97 b, at strafferetlige retsfølger i almindelighed ikke kan fuldbyrdes efter den dømtes død.

Efter straffelovens § 97, stk. 2, er forældelsesfristen for idømt frihedsstraf afhængig af varigheden af den idømte straf. Således er forældelsesfristen 5 år for hæfte og fængsel indtil 1 år, 10 år for fængsel indtil 4 år, 15 år for fængsel indtil 8 år og 20 år for fængsel på tid over 8 år. Fængsel på livstid forældes ikke.

Bestemmelsen er udtryk for en afvejning af på den ene side hensynet til lovovertrædelsens grovhed og på den anden side hensynet til, at straffens præventive virkning taber i styrke, som tiden går, og at straffen kan virke uforholdsmæssig hård for en dømt, som måske har holdt sig fri af kriminalitet i mange år, og hvis personlige forhold har ændret sig i positiv retning.

Efter § 97, stk. 3, regnes forældelsesfristen fra det tidspunkt, da dommen efter lovgivningens almindelige regler kunne fuldbyrdes, dvs. fra dommen er endelig, jf. herved retsplejelovens § 999, stk. 1. Det gælder også i de tilfælde, hvor den dømte opnår tilladelse til udsættelse med straffuldbyrdelsen, jf. herved bl.a. retsplejelovens § 1001.

I forældelsesfristen medregnes ikke den tid, i hvilken fuldbyrdelsen er udsat ved betinget dom eller betinget benådning, eller den pågældende udstår anden frihedsstraf eller er undergivet anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter, jf. § 97, stk. 4.

Forældelsesfristen afbrydes, når fuldbyrdelsen påbegyndes, jf. § 97, stk. 5.

Er der truffet bestemmelse om genindsættelse efter prøveløsladelse eller prøveudskrivning eller efter betinget benådning for en del af en straf, regnes forældelsesfristen for reststraffen eller den resterende del af anden retsfølge fra bestemmelsen om genindsættelse, jf. § 97, stk. 6, 1. pkt.

Afbrydes fuldbyrdelsen på anden måde end ved prøveløsladelse, prøveudskrivning eller benådning, regnes fristen fra afbrydelsen, jf. § 97, stk. 6, 2. pkt. Med udtrykket »på anden måde« sigtes f.eks. til tilfælde, hvor den indsatte undviger eller udebliver efter udgang, jf. bet. 433/1966, s. 28. I disse tilfælde regnes forældelsesfristen for reststraffens vedkommende således fra fuldbyrdelsens afbrydelse.

Opstår der tvivl om, hvorvidt der er indtrådt forældelse efter straffelovens § 97, kan den dømte forlange, at anklagemyndigheden indbringer spørgsmålet for retten, jf. retsplejelovens § 998, stk. 1.

Ser man på, hvad der gælder om suspension, når der er tale om *forældelse af strafansvaret*, fremgår det af straffelovens § 94, stk. 5, 3. pkt., at den tid, i hvilken politi og anklagemyndighed strafferetligt har forfulgt en sigtet, ikke medregnes ved beregningen af forældelsesfristen for strafansvaret, hvis den sigtede har undraget sig forfølgningen. En sigtet kan således ikke opnå, at et strafansvar forældes ved selve det forhold, at den pågældende undtager sig forfølgningen, inden der er afsagt dom i sagen, f.eks. ved at rejse til udlandet. Det skal dog bemærkes, at udtrykket »undtager sig« ikke omfatter alle tilfælde, hvor den manglende gennemførelse af forfølgningen beror på sigtedes forhold, men alene tilfælde, hvor sigtede f.eks. ved at rejse til udlandet har handlet med det motiv at undgå strafforfølgningen (modsat f.eks. rejse til udlandet for at opnå ansættelse i stilling), jf. bet. 433/1966, s. 23.

Der gælder ikke en tilsvarende suspensionsregel for den person, som, efter at dommen er afsagt, men inden fuldbyrdelsen er påbegyndt, undtager sig fuldbyrdelsen, f.eks. ved at rejse til udlandet. Efter straffelovens § 97, stk. 5, afbrydes forældelsesfristen for idømt straf som nævnt ovenfor først, når fuldbyrdelsen påbegyndes. Den periode, som forløber, mens myndighederne forgæves forsøger at iværksætte fuldbyrdelse, og hvor den dømte undtager sig fuldbyrdelsen, fratrækkes således ikke ved beregningen af forældelsesfristen.

Efter domsafsigelsen afgør retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, om en dømt person skal varetægtsfængsles. Efter retsplejelovens § 769, stk. 1, jf. § 762, stk. 1, nr. 1, kan der bl.a. ske varetægtsfængsling, såfremt der efter det oplyste er bestemte grunde til at antage, at den dømte vil undtage sig straffuldbyrdelsen.

Er betingelserne for varetægtsfængsling opfyldt, men kan varetægtsfængslingens øjemed opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, træffer retten, hvis den pågældende samtykker heri, i stedet for varetægtsfængsling bestemmelse derom, jf. retsplejelovens § 769, stk. 1, jf. § 765, stk. 1. Som eksempel på

F. t. l. vedr. straffeloven og retsplejeloven

sådanne mindre indgribende foranstaltninger kan nævnes, at den pågældende hos politiet deponerer sit pas eller andre legitimationspapirer, jf. § 765, stk. 2, nr. 6. Har retten ikke truffet afgørelse om varetægtsfængsling mv., er en dømt person, som afventer afsoning, ikke undergivet indskrænkninger i sin personlige frihed, og den pågældende kan derfor f.eks. vælge at tage ophold i udlandet.

Nærmere regler om iværksættelse af straffuldbyrdelse for personer, der på fri fod afventer afsoning af idømt ubetinget frihedsstraf, er bl.a. fastsat i Justitsministeriets cirkulære nr. 92 af 18. maj 1994 med senere ændringer om iværksættelse af frihedsstraf og forvaring mv. og cirkulære nr. 113 af 26. juni 1975 med senere ændringer om benådning og udsættelse af straffuldbyrdelse mv.

Det følger af disse regler, at fremgangsmåden for iværksættelse af straffuldbyrdelsen i forhold til dømte, der har taget ophold i udlandet, er den samme som for øvrige dømte.

Med hensyn til ansøgninger om udsættelse med straffuldbyrdelsen gælder, at tilladelse til udsættelse af straffuldbyrdelsen ikke meddeles, hvis det efter de foreliggende oplysninger må antages, at udsættelse vil opretholde, bestyrke eller skabe risiko for, at den dømte unddrager sig straffuldbyrdelsen. For dømte, der påtænker at tage ophold i udlandet, eller dømte, der allerede har ophold i udlandet, skal der foretages en særlig indgående vurdering af, om ansøgningen om udsættelse reelt er et forsøg på at unddrage sig straffuldbyrdelsen. I den forbindelse skal der udvises særlig omhu, når dokumentationsgrundlaget for sådanne ansøgninger vurderes, jf. herved Justitsministeriets skrivelse af 25. marts 1999 vedrørende præcisering af retningslinierne for udsættelse til dømte, der opholder sig eller påtænker ophold i udlandet. Denne skærpelse af praksis er gennemført i forlængelse af sagen vedrørende en af de dømte i Scandinavian Star-sagen, jf. pkt. 3.1. ovenfor.

Da reglerne i § 97 fik deres nuværende udformning, var hovedbegrundelsen, at man på den måde ville få større nordisk retsenhed på fuldbyrdelsesområdet, og at dette særlig ville være hensigtsmæssigt med henblik på reglerne om nordisk samarbejde vedrørende fuldbyrdelse af straf mv., jf. bet. 433/1966, s. 27.

Reglerne om forældelse af idømt frihedsstraf i de nordiske straffelove svarer da også i det væsentlige til ordningen efter den danske straffelovs § 97.

Endvidere afspejles hensynet til den nordiske retsenhed i den nordiske straffuldbyrdelseslov, jf. lov nr. 214 af 31. maj 1963 med senere ændringer om samarbejde med Finland, Island, Norge og Sverige angående 975 Fremsatte lovforslag (undt. finans- og tillægsbev.lovforslag)

de fuldbyrdelse af straf mv. Efter denne lov kan straffe idømt i et andet nordisk land fuldbyrdes her i landet. De andre nordiske lande har enslydende love, der giver mulighed for at fuldbyrde straffe idømt i Danmark i disse lande. Det fremgår bl. a. af disse love, jf. for Danmarks vedkommende § 20, 2. pkt., i den nordiske straffuldbyrdelseslov, at det alene er domslandets regler om forældelse, der er afgørende for, om en idømt straf kan fuldbyrdes i et andet nordisk land. Fuldburdelseslandet kan således ikke uden videre nægte at overtage fuldbyrdelsen af en straf med henvisning til, at der indtråd forældelse efter fuldbyrdelseslandets regler.

3.3. Justitsministeriets overvejelser

De principielle hensyn, der begrunder de gældende regler om forældelse af straffuldbyrdelse, taler efter Justitsministeriets opfattelse ikke imod, at der indføres en regel om suspension med henblik på de tilfælde, hvor den domfældte unddrager sig straffuldbyrdelsen, herunder ved at tage ophold i udlandet. Tværtimod kan det forekomme stødende, at en person kan slippe for at afsones en idømt frihedsstraf ved at rejse ud af landet for en periode. Dette gælder, uanset om undtagelsen finder sted, inden afsoningen er påbegyndt, eller om undtagelsen sker, mens straffen afsones, f.eks. ved undvigelse eller ved udeblivelse efter tilladt udgang.

Justitsministeriet har i foråret 1999 drøftet de danske overvejelser om at ændre reglerne om forældelse af straffuldbyrdelsen med de øvrige nordiske lande. På et justitsministermøde i Reykjavik den 21. juni 1999 har de øvrige nordiske lande udtrykt forståelse for det danske ønske om at ændre reglerne om forældelse af idømt straf i lyset af erfaringerne fra den konkrete sag omtalt under pkt. 3.1. Hensynet til den nordiske retsenhed på dette område kan herefter ikke anses for at udgøre en hindring for ændring af straffelovens regler om forældelse af straffuldbyrdelsen.

På den anførte baggrund finder Justitsministeriet, at straffelovens regler om forældelse af idømt frihedsstraf bør ændres, således at forældelsen suspenderes, hvis den dømte unddrager sig straffuldbyrdelse.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 3 og 4 (straffelovens § 97).

4. Forbud mod at anvende børn og unge under 18 år som »pornomodeller«

4.1. Indledning

Der er i de senere år taget en lang række initiativer - både her i landet og internationalt - med henblik på

at bekæmpe forskellige former for seksuel udnyttelse af børn og unge.

Af danske initiativer fra 1999 kan nævnes, at det ved lov nr. 141 af 17. marts 1999 om ændring af straffeloven (Afkriminalisering af prostitution m.v. samt kriminalisering af kunder til prostituerede under 18 år) blev gjort strafbart at være kunde hos en prostitueret under 18 år, jf. straffelovens § 223 a.

Som et eksempel på et internationalt initiativ på dette område kan nævnes, at Den Internationale Arbejdsorganisation den 17. juni 1999 vedtog en konvention om forbud mod og omgående indsats til afskaffelse af de værste former for børnearbejde (ILO-konvention nr. 182). Konventionen er optaget som bilag 2 til dette lovforslag.

»Børn« i konventionens forstand omfatter efter konventionens artikel 2 enhver person under 18 år. Udtrykket »de værste former for børnearbejde« omfatter bl.a. brug, formidling af og tilbud om børn til prostitution, fremstilling af pornografi eller pornografiske forestillinger, jf. konventionens artikel 3, litra b.

Efter konventionens artikel 7 skal medlemsstaterne bl.a. iværksætte effektive foranstaltninger, herunder straffesanktioner, for at forhindre børns deltagelse i de værste former for børnearbejde.

ILO-konventionen aktualiserer således spørgsmålet om, hvorvidt den danske straffelovgivning indeholder et tilstrækkeligt værn mod seksuel udnyttelse af børn og unge.

For så vidt angår initiativer med henblik på at styrke bekæmpelsen af børnepornografi henvises til pkt. 6 nedenfor.

4.2. Gældende ret

De gældende bestemmelser i straffeloven indeholder ikke et udtrykkeligt forbud mod at bruge unge under 18 år som modeller ved fremstilling af pornografiske billeder, film og lignende.

For så vidt angår børn under 15 år, indeholder straffeloven dog bestemmelser, der indebærer, at det allerede i dag er strafbart at anvende børn i denne aldersgruppe som modeller i forbindelse med selve optagelsen af pornografisk materiale. Dette følger af bestemmelserne i straffelovens § 222 (om samleje med barn under 15 år), § 224 (anden kønslig omgængelse end samleje), § 225 (homoseksuelle forhold), § 232 (blufærdighedskrænkelse) samt § 235 om fremstilling af børnepornografi med henblik på erhversmæssig udbredelse.

Der er en række bestemmelser i straffeloven, der beskytter unge på 15-17 år mod seksuel udnyttelse.

Efter § 223 er det bl.a. strafbart at have samleje med en person under 18 år, der er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse. Og efter den nye bestemmelse i § 223 a er der som nævnt sket en kriminalisering af kundeforhold til prostituerede under 18 år.

Bestemmelserne i §§ 228 og 229 indeholder en kriminalisering af forskellige former for bagmandsvirk-somhed i relation til kønslig usædelighed (rufferi og alfonseri). Efter § 228 straffes bl.a. den, der forleder nogen til at søge fortjeneste ved kønslig usædelighed med andre, og den, der for vinding skyld forleder nogen til kønslig usædelighed med andre eller afholder nogen, der driver erhverv ved kønslig usædelighed, fra at opgive det. Bestemmelserne indeholder - med enkelte undtagelser, der er uden betydning i denne sammenhæng - ikke noget alderskrav og vil således også kunne anvendes, hvis offeret er under 18 år.

Udtrykket »kønslig usædelighed« tager i første række sigte på prostitutionsforhold, men det antages, at bestemmelserne efter omstændighederne også kan anvendes i forbindelse med produktion af pornofilm og -billeder. En anvendelse af bestemmelserne kræver dog, at de øvrige betingelser er opfyldt, herunder f.eks. at det kan bevises, at gerningsmanden har »forledt« den pågældende person til at deltage, og at der er tale om seksuelle forhold med andre.

Det kan således konstateres, at der ikke er nogen bestemmelser i straffeloven, der beskytter unge over den seksuelle lavalder på 15 år mod selve det at optræde som modeller i forbindelse med optagelse af pornografiske billeder, film mv.

4.3. Justitsministeriets overvejelser

4.3.1. Justitsministeriet finder, at der er behov for at udvide beskyttelsen af børn og unge mod at blive anvendt som pornomodeller til også at omfatte unge i aldersgruppen 15-17 år. Anvendelse af unge til dette formål er efter Justitsministeriets opfattelse udtryk for en seksuel udnyttelse, som samfundet ikke bør acceptere. Det bør således ikke være overladt til så unge personers egen bestemmelse, om de vil deltage i aktiviteter af den her omhandlede karakter, hvor der i øvrigt kan sættes spørgsmålstegn ved graden af frivillighed hos de unge, der medvirker.

Det foreslås derfor, at det ved indsættelse af en ny bestemmelse i straffelovens § 230 gøres strafbart at anvende unge under 18 år som modeller ved fremstilling af pornografisk billedmateriale. Under hensyn til det, der ovenfor er anført med hensyn til børn under 15 år, vil den foreslåede kriminalisering navnlig have

betydning i forhold til unge i aldersgruppen 15-17 år, for så vidt som der i forhold til unge i denne aldersgruppe er tale om en nykriminalisering.

En sådan kriminalisering ligger i naturlig forlængelse af de andre bestemmelser i straffeloven, der indeholder en 18 års grænse med henblik på at beskytte personer under denne aldersgrænse mod seksuel udnyttelse.

Kriminaliseringen vil endvidere opfylde pligten efter ILO-konvention nr. 182 til at forbyde brugen af børn og unge under 18 år som modeller ved fremstilling af pornografi. Som anført ovenfor i pkt. 1 i indledningen til lovforslagets almindelige bemærkninger indebærer en vedtagelse af lovforslaget, at Folketinget giver samtykke til, at Danmark ratificerer ILO-konventionen. På den baggrund gøres der nedenfor under pkt. 5 nærmere rede for indholdet af konventionen og for dens forhold til dansk lovgivning i øvrigt.

4.3.2. Den foreslåede kriminalisering af brugen af børn og unge under 18 år som pornomodeller omfatter den, der optager de utugtige fotografier, film eller lignende med forsæt til at sælge eller på anden måde at udbrede materialet. Medvirken er også omfattet, jf. straffelovens § 23. Kriminaliseringen omfatter derimod ikke den, der uden at have medvirket til selve optagelsen, senere befatter sig med de fotografier eller film, der blev resultatet af optagelsen. Uden for kriminaliseringen falder således de forbrugere, der i sidste led køber eller på anden måde aftager billederne eller filmene. Strafansvaret omfatter f.eks. heller ikke de forlag, mellemandlere mv., der uden at have haft andel i selve optagelserne efterfølgende køber dem med henblik på forarbejdning, mangfoldiggørelse og videre salg.

Angår optagelserne et eller flere børn under 15 år, vil de personer, der efterfølgende befatter sig med de fotografier eller film, der blev resultatet af optagelserne, dog efter omstændighederne kunne straffes for overtrædelse af straffelovens § 235 om børnepornografi. Det samme gælder imidlertid som udgangspunkt ikke, hvis optagelserne angår unge, der hører til i aldersgruppen 15-17 år.

Dette rejser spørgsmål om, hvorvidt bestemmelsen i § 235 om børnepornografi bør udvides til også at omfatte utugtige fotografier, film mv. af unge på 15-17 år.

Justitsministeriet har dog ikke på det foreliggende grundlag fundet anledning til at udstrække den strafretlige beskyttelse af unge på 15-17 år ved også at indføre strafansvar for de personer, der efterfølgende befatter sig med materialet f.eks. ved opkøb til forarbejdning, videreformidling eller blot til besiddelse.

Når Justitsministeriet afstår fra at stille forslag om en udvidelse af § 235 på dette punkt, skyldes det navnlig vanskelighederne ved alene på grundlag af fotomateriale at afgøre, om en ung model er lige over eller lige under 18 år.

Den gældende bestemmelse i § 235 om børnepornografi indeholder ikke nogen absolut øvre aldersgrænse for, hvad udtrykket »børn« omfatter. Efter forarbejderne omfatter dette begreb personer, hvis fysiske udviklingstrin svarer til aldersgruppen under 15 år. Der kan her lægges vægt på, om den pågældendes pubertet endnu ikke er eller kun lige synes at være begyndt. Det afgørende for strafbarheden er således barnets fysiske udviklingstrin, således som det fremtræder på billedet.

I forhold til denne afgrænsning af børnepornografi, hvor der ikke kræves kendskab til eller bevis for barnets faktiske alder, vil en inddragelse af unge i aldersgruppen på 15-17 år i praksis kunne rejse vanskelige afgrænsningsspørgsmål mellem (ulovlig) børnepornografi og (lovlig) voksenpornografi.

Der henvises i øvrigt til pkt. 6 nedenfor om straffelovens § 235.

4.3.3. Om det nærmere indhold af forslaget til en ny bestemmelse i straffelovens § 230 henvises til bemærkningerne nedenfor til lovforslagets § 1, nr. 5.

5. ILO-konvention nr. 182 om forbud mod og omgående indsats til afskaffelse af de værste former for børnearbejde

5.1. Indledning

Som nævnt ovenfor under pkt. 4.1 vedtog Den Internationale Arbejdsorganisation den 17. juni 1999 en konvention om forbud mod og omgående indsats til afskaffelse af de værste former for børnearbejde (ILO-konvention nr. 182). Konventionen er optaget som bilag 2 til dette lovforslag.

Præamblen indeholder en henvisning til relevante FN- og ILO-konventioner. Især kan nævnes ILO-konvention nr. 138 om mindstealder for adgang til beskæftigelse, konventionen om tvangsarbejde, 1930, og FN's supplerende konvention om ophævelse af slaveri, slavehandel og institutioner og praksis, der ligner slaveri, 1956, samt FN's børnekonvention.

Der henvises endvidere til, at forbud mod og afskaffelse af de værste former for børnearbejde har den højeste prioritet i forbindelse med national og international indsats, herunder internationalt samarbejde og bistand.

Herudover nævnes i præamblen, at effektiv afskaffelse af de værste former for børnearbejde kræver en

omgående og omfattende indsats, der tager hensyn til betydningen af gratis grundlæggende uddannelse og behovet for at fjerne de pågældende børn fra sådant arbejde og at sørge for deres rehabilitering og sociale integration, samtidig med at man ser på deres familiers behov.

»Børn« i konventionens forstand omfatter efter konventionens artikel 2 enhver person under 18 år. Udtrykket »de værste former for børnearbejde« omfatter efter konventionens artikel 3:

- a) alle former for slaveri eller slaverilignende forhold som fx salg af eller handel med børn, gældsslaveri, trældom og tvangsarbejde, herunder tvangsrekruttering af børn til brug i væbnede konflikter,
- b) brug af, formidling af eller tilbud om børn til prostitution, fremstilling af pornografi eller pornografiske forestillinger,
- c) brug af, formidling af eller tilbud om børn til ulovlige aktiviteter, særlig i forbindelse med fremstilling af og handel med narkotika, som defineret i de relevante internationale traktater,
- d) arbejde, der ifølge dets karakter eller de forhold, som det udføres under, kan skade børns helbred, sikkerhed eller moral.

De lande, der ratificerer konventionen, skal udarbejde handlingsplaner og sikre en effektiv håndhævelse af reglerne, bl.a. gennem bestemmelser om straf.

Til konventionsteksten hører en henstilling, der indeholder mere detaljerede bestemmelser om handlingsplaner, indsamling til ajourføring af detaljerede oplysninger og statistiske data om karakteren og omfanget af børnearbejde.

Henstillingen indeholder endvidere en uddybning af, hvad der forstås ved de værste former for børnearbejde, og andre anvisninger som led i afskaffelsen af børnearbejde.

Pr. 23. marts 2000 har 11 lande ratificeret konvention nr. 182. Det drejer sig om følgende: Belize, Botswana, Brasilien, Finland, Irland, Malawi, San Marino, Seychellerne, Slovakiet, Tunesien samt USA.

5.2. ILO-konventionens forhold til dansk lovgivning

Det følgende indeholder en nærmere gennemgang af de pligter i konventionen, som de deltagende lande skal leve op til, og det vurderes, om dansk lovgivning allerede i dag må antages at opfylde pligterne, eller om en korrekt opfyldelse kræver lovændring.

Konventionens artikel 3, litra a, omfatter alle former for slaveri eller slaverilignende forhold som f.eks. salg af og handel med børn, gældsslaveri, trældom og

tvangsarbejde, herunder tvangsrekruttering af børn til brug i væbnede konflikter.

Pligten til at kriminalisere denne form for børnearbejde må bl.a. anses for opfyldt ved de gældende bestemmelser i straffeloven, herunder ved bestemmelserne i § 215 (om ulovlig unddragelse af forældremyndighed og børnebortførelse), § 260 (om ulovlig tvang) og §§ 261 og 262 (om ulovlig frihedsberøvelse).

Danmark traf i 1998 beslutning om at hæve aldersgrænsen for *militærtjeneste* i forsvaret til 18 år. Det betyder, at unge skal være fyldt 18 år, før de kan påbegynde militærtjeneste i Danmark. I lov om hjemmeværnet, jf. lovbekendtgørelse nr. 198 af 29. marts 1999, er det i § 9, stk. 1, fastsat, at som frivillige i hjemmeværnet kan optages mænd og kvinder fra begyndelsen af det år, hvori de fylder 18 år. Da der er tale om frivillighed og ikke tvangsrekruttering, forudsætter konventionen ikke en ændring af hjemmeværnsloven. Bestemmelsen vil i øvrigt blive foreslået ændret, således at personer skal være fyldt 18 år, før de kan optages i hjemmeværnet.

Artikel 3, litra b, omfatter brug af, formidling af eller tilbud om børn til prostitution, fremstilling af pornografi eller pornografiske forestillinger.

Pligten til at kriminalisere brug, formidling af og tilbud om børn til prostitution må anses for opfyldt ved de gældende bestemmelser i straffeloven, herunder ved bestemmelserne i § 223 a (om strafansvar for kunder til prostituerede under 18 år) og §§ 228 og 229 (rufferi, bordelvirksomhed og alfonseri).

For så vidt angår forbudet mod at bruge børn under 18 år som aktører ved fremstilling af pornografi, indeholder de gældende bestemmelser i straffeloven ikke en tilstrækkelig beskyttelse i forhold til de 15-17 årige, jf. ovenfor under pkt. 4. På den baggrund stilles der som nævnt forslag om, at der indsættes en ny bestemmelse i straffelovens § 230, hvorefter den, der optager utugtige fotografier, film eller lignende af en person under 18 år med forsæt til at sælge eller på anden måde at udbrede materialet, straffes med hæfte eller fængsel indtil 2 år, under formildende omstændigheder med bøde. En gennemførelse af dette forslag må antages at opfylde konventionens pligt til at forbyde brugen mv. af børn og unge under 18 år ved fremstilling af pornografi.

Hvad endelig angår pligten til at forbyde brugen mv. af børn til pornografiske forestillinger, fremgår det af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 11. august 1995 om politiets tilladelse til striptease eller anden form for nøgendsans, at der er et absolut forbud mod, at børn under 18 år medvirker. Overtrædelse

straffes efter lov om restaurations- og hotelvirksomhed mv. eller - hvis der er tale om en offentlig forestilling, der foregår uden for restaurationslovens anvendelsesområde - efter politivedtægten.

Artikel 3, litra c, vedrører brug, formidling af eller tilbud om børn til ulovlige aktiviteter, særlig i forbindelse med fremstilling af og handel med narkotika, som defineret i de relevante internationale traktater.

Anvendelsen af børn til ulovlige aktiviteter er ikke særskilt kriminaliseret i straffeloven, men den, der anvender børn til ulovlige aktiviteter, vil kunne straffes for medvirken - herunder medvirken til overtrædelse af straffelovens § 191 eller lov om euforiserende stoffer - efter de almindelige medvirkensregler i straffelovens § 23. Det udelukker i den forbindelse ikke strafretligt medvirkensansvar, at »hovedmanden« ikke kan straffes, f.eks. fordi den pågældende er under den kriminelle lavalder på 15 år.

Artikel 3, litra d, vedrører arbejde, der ifølge dets karakter eller de forhold, som det udføres under, kan skade børns helbred, sikkerhed eller moral.

Arbejds miljølovens § 60, stk. 1, foreskriver, at der ved beskæftigelse af unge under 18 år ved arbejdets planlægning, tilrettelæggelse og udførelse skal tages hensyn til den unges alder, udvikling og helbredstilstand samt til indvirkningen på skolegang eller anden uddannelse.

Unge under 18 år må ikke beskæftiges med farligt arbejde. Dette fremgår modsætningsvis af arbejds miljølovens § 60, stk. 3, som giver mulighed for at fastsætte højere aldersgrænser end 15 år for beskæftigelse ved visse former for arbejde med henblik på at sikre, at det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

Efter artikel 4 skal nationale love og regler efter høring af arbejdsmarkedets parter fastsætte, hvilke typer af arbejde der efter artikel 3 d er farligt arbejde.

Der henvises i øvrigt til henstillingens nr. 3 og 4 der indeholder en uddybning af, hvad der forstås ved de værste former for børnearbejde, og andre anvisninger som led i afskaffelsen af børnearbejde. Det nævnes, at ved fastsættelsen af farligt arbejde bør der lægges vægt på

- a) arbejde, der udsætter børn for fysisk, psykisk eller seksuelt misbrug,
- b) arbejde, der foregår under jorden, under vand, i farlige højder eller i indelukkede rum,
- c) arbejde ved farlige maskiner, udstyr og værktøj eller arbejde, som indebærer manuel håndtering eller transport af tunge byrder,
- d) arbejde i et usundt miljø, hvor børn fx udsættes for farlige stoffer, agenser eller processer eller

for temperaturer, støjniveauer eller vibrationer, der er skadelige for deres helbred,

- e) arbejde under særligt vanskelige forhold som fx arbejde i mange timer eller om natten eller arbejde, hvor barnet på urimelig måde er henvist til at opholde sig inden for arbejdsgiverens område.

Henstillingens nr. 4 giver mulighed for inden for særlige dele af konventionens og henstillingens område at tillade beskæftigelse eller arbejde fra 16 år på betingelse af, at de pågældende børns helbred, sikkerhed og moral er fuldt ud beskyttet, og at børnene har modtaget passende særlige instruktioner eller faglig uddannelse inden for den pågældende erhvervssektor.

Fastsættelse af regler om arbejde efter artikel 3 d, forelægges Arbejds miljørådet, hvor arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer er repræsenteret.

Ud over de generelle bestemmelser i arbejds miljølovens kapitel 10 er fastsat nærmere regler i bekendtgørelse nr. 516 af 14. juni 1996, om unges arbejde. Der er fastsat bestemmelser om forbud mod arbejde ved farlige maskiner, udstyr og værktøj, samt for arbejde, der indebærer manuel håndtering eller transport af tunge byrder.

Der er ligeledes fastsat bestemmelser om forbud mod unges dykkerarbejde, arbejde med risiko for nedstyrtning, udsættelse for farlige stoffer, agenser eller processer, samt bestemmelser om forbud mod udsættelse for temperaturer, støj eller vibrationer, der kan bringe de unges sundhed i fare.

Endvidere er der fastsat særlige arbejdstidsregler og regler om aften-/natarbejde for unge.

Når konventionen er ratificeret, vil arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer blive hørt med henblik på iværksættelse af mekanismer til overvågning af gennemførelsen af konventionens bestemmelser og om udarbejdelse af handlingsplaner, der prioriterer afskaffelsen af de værste former for børnearbejde, jf. konventionens artikel 5 og 6.

Efter konventionens artikel 7, stk. 1, skal medlemsstaterne bl.a. iværksætte effektive foranstaltninger, herunder straffesanktioner, for at forhindre børns deltagelse i de værste former for børnearbejde. Der henvises herved til gennemgangen ovenfor af konventionens artikel 3.

Efter artikel 7, stk. 2, skal medlemsstaterne - under hensyntagen til vigtigheden af uddannelse i forbindelse med afskaffelse af børnearbejde - iværksætte effektive foranstaltninger inden for en fastsat frist med henblik på

- a) at forhindre børns deltagelse i de værste former for børnearbejde,

- b) at yde nødvendig og hensigtsmæssig direkte bistand i forbindelse med fjernelse af børn fra de værste former for børnearbejde og deres rehabilitering og sociale integration,
- c) at sikre adgang til gratis grundlæggende uddannelse og, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, til erhvervsuddannelse til alle børn, der fjernes fra de værste former for børnearbejde,
- d) at finde frem til og opsøge børn, der er udsat for særlige risici,
- e) at tage hensyn til pigers særlige situation.

Opfyldelse af denne bestemmelse vurderes ikke at kræve lovændringer.

Når konventionen er ratificeret, vil der blive udpeget en kompetent myndighed som ansvarlig for gennemførelsen af bestemmelserne i konventionen, jf. artikel 7, stk. 3.

Efter konventionens artikel 8 skal der træffes passende foranstaltninger med henblik på at bistå hinanden ved gennemførelsen af bestemmelserne i denne konvention gennem et udvidet internationalt samarbejde og/eller bistand, herunder støtte til social og økonomisk udvikling, programmer for fattigdomsbekæmpelse og almen uddannelse. Udenrigsministeriets bistandspolitik efterlever disse krav.

5.3. Konklusion

Som det fremgår, er det vurderingen, at en opfyldelse af konventionen alene forudsætter en gennemførelse af forslaget til en ny bestemmelse i straffelovens § 230, hvorefter det gøres strafbart at bruge børn og unge under 18 år som pornomodeller.

En vedtagelse af lovforslaget indebærer, at Folketinget giver samtykke til, at Danmark ratificerer konventionen med forbehold for Færøerne og Grønland. Hvis Færøerne og Grønland ønsker, at konventionen også skal gælde for disse dele af riget, vil forbeholdet blive ophævet, når de fornødne lovændringer er gennemført.

Det tilføjes, at spørgsmålet om dansk ratifikation af konvention nr. 182 har været drøftet i det faste ILO-udvalg, hvor arbejdsmarkedets parter er repræsenteret.

6. Børnepornografi

6.1. Indledning

I september 1999 afgav udvalget om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet (Brydensholt-udvalget) betænkning nr. 1377/1999 om børnepornografi og IT-efterforskning.

Ud over et forslag til ændring af straffelovens § 235 om børnepornografi behandler udvalget i betænkningen en række spørgsmål, der har betydning for mulighederne for at strafforfølge i sager om børnepornografi, navnlig i tilfælde, hvor overtrædelserne begås ved hjælp af den nye informationsteknologi.

Udvalget behandler således bl.a. spørgsmålet om dansk straffemyndighed (jurisdiktion) i forhold til salg og udbredelse af børnepornografi via Internettet og om ansvaret for indholdet af informationssystemer.

Udvalget overvejer endvidere en række forslag til, hvordan efterforskningsmulighederne kan forbedres med henblik på tilfælde, hvor der i forbindelse med overtrædelserne anvendes informationsteknologi. I disse overvejelser indgår bl.a. spørgsmålet om at indføre en pligt for Internetudbydere og teleselskaber til at logge oplysninger og opbevare logoplysningerne, således at det under en efterfølgende politimæssig efterforskning vil være muligt at spore den kommunikation, der har fundet sted. Udvalget overvejer også en række spørgsmål i tilknytning til retsplejelovens regler om straffeprocessuelle indgreb, herunder navnlig om reglerne om indgreb i meddelelshemmeligheden kan anses for tidssvarende set i lyset af den skete udvikling.

Det følgende indeholder en nærmere gennemgang af de spørgsmål, som udvalget har overvejet med hensyn til at styrke indsatsen mod børnepornografi og forbedre mulighederne for at opklare denne form for kriminalitet.

Under pkt. 6.2-6.6 behandles spørgsmålet om en ændring af straffelovens § 235 om børnepornografi.

Herefter behandles under pkt. 7 spørgsmålet om dansk straffemyndighed særligt med henblik på salg og udbredelse af børnepornografi via Internettet.

Endelig behandles under pkt. 8 nogle af udvalgets forslag til at forbedre mulighederne for efterforskning i sager om børnepornografi.

Udvalgets betænkning indeholder også nogle forslag, som ikke tager sigte på sager om børnepornografi. Udvalget stiller bl.a. forslag om en særlig regulering af adgangen til at indhente masteoplysninger, dvs. f.eks. oplysninger om, hvilke mobiltelefoner der i et givent område og inden for et bestemt tidsrum har været sat i forbindelse med andre telefoner. Udvalget har endvidere mere generelt berørt betingelserne for og afgrænsningen mellem de forskellige straffeprocessuelle indgreb i forhold til elektronisk kommunikation.

Overvejelser og forslag af denne karakter er ikke medtaget i det foreliggende lovforslag, der på dette punkt er begrænset til børnepornografi og spørgsmål,

der har direkte tilknytning hertil. Justitsministeriet vil i forbindelse med kommende forslag til ændringer af retsplejelovens straffeprocessuelle regler inddrage de øvrige spørgsmål, herunder om de såkaldte masteoplysninger.

6.2. Gældende ret vedrørende børnepornografi

6.2.1. I 1969 blev salg af pornografiske billeder, herunder også billeder af børn, afkriminaliseret, jf. lov nr. 224 af 4. juni 1969. Som en særlig beskyttelse af børn og unge opretholdtes dog som straffelovens § 234 et forbud mod at sælge utugtige billeder eller genstande til personer under 16 år.

6.2.2. Ved lov nr. 252 af 16. juni 1980 blev § 235 indsat i straffeloven. Det blev med denne bestemmelse gjort strafbart erhvervsmæssigt at sælge eller på anden måde udbrede eller med forsæt hertil at fremstille eller skaffe sig utugtige fotografier, film eller lignende af børn. Strafferammen omfattede alene bødestraf.

Loven byggede på en udtalelse af 10. oktober 1979 fra Straffelovrådet, der bl.a. indeholdt en udførlig gennemgang af de synspunkter, der kunne tale for og imod en kriminalisering af udbredelse af børnepornografi.

På den ene side kunne det anføres, at en række bestemmelser i straffeloven allerede værnedes mod seksuelt misbrug af børn. Således ville optagelse af pornografiske billeder af børn kunne straffes efter § 232 om blufærdighedskrænkelser. Efter denne bestemmelse kan der idømmes fængsel indtil 4 år. Selve den seksuelle handling, som en optagelse angik, ville kunne straffes efter § 222 om samleje med børn under 15 år eller § 224 og § 225, jf. eventuelt tillige § 226, om anden kønslig omgængelse end samleje med børn under 15 år. Efter disse bestemmelser kan der idømmes fængsel indtil 6 år, og under visse skærpende omstændigheder fængsel indtil 10 år. Andre personer impliceret i optagelsen, f.eks. producenter og fotografer, ville kunne straffes efter reglerne om medvirken i straffelovens § 23.

På den anden side måtte det erkendes, at det i praksis kunne være forbundet med store bevismæssige vanskeligheder at gennemføre strafansvar efter de nævnte bestemmelser. Det kunne således være vanskeligt at skaffe oplysninger om de personer, der havde foretaget eller medvirket ved optagelsen af billederne, og om de nærmere omstændigheder i forbindelse med optagelsen. Billederne kunne således være optaget og produceret i udlandet, eller produktionen kunne være sket her i landet på grundlag af negativmateriale, der var optaget i udlandet eller eventuelt

her i landet af personer uden nærmere forbindelse med producenten.

Endvidere var det blevet hævdet, at den børnepornografi, som seksuelle afvigere var i besiddelse af, i et vist omfang kunne forebygge sædelighedsforbrydelser over for børn. Der var imidlertid ikke entydigt belæg for dette synspunkt.

Herudover blev der peget på risikoen for, at en legal omsætning af børnepornografi ville blive afløst af et sort marked, muligvis endog med en tendens til øget nyproduktion af børnepornografi.

Rådet ville efter en samlet vurdering ikke afvise, at det kunne være berettiget at lægge hovedvægten på hensynet til beskyttelse af børn mod misbrug i forbindelse med fotografiske optagelser, og man fandt derfor ikke grundlag for at udtale sig imod en kriminalisering, jf. nærmere Folketingstidende 1979-80 (2. samling), tillæg A, sp. 1780-88.

I lovforslagets bemærkninger (Folketingstidende 1979-80, tillæg A, sp. 1766) anførte Justitsministeriet, at der efter ministeriets opfattelse må lægges overvejende vægt på hensynet til at beskytte børn mod strafbare misbrug i forbindelse med optagelse af pornografiske billeder. Ministeriet fandt det derfor rigtigst, at udbredelsen af pornografiske billeder af børn forbydes.

Den gennemførte kriminalisering af børnepornografi angik som nævnt »utugtige fotografier, film eller lignende af børn«.

Om den nærmere afgrænsning af udtrykket »utugtige« henvises til Straffelovrådets udtalelse, a.st., sp. 1782-85. Herefter må billeder af børn i situationer, som efter deres karakter er omfattet af straffelovens §§ 222, 224 eller 225 (samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje) umiddelbart anses for »utugtige«. Derimod vil ikke alle forhold, der omfattes af § 232 om blufærdighedskrænkelser, være omfattet af forbudet mod udbredelse af børnepornografi. Hovedvægten må lægges på, om billedet viser et barn, der deltager i kønsligt forhold, eller et barn, over for hvem der i øvrigt i forbindelse med optagelsen må antages at være foretaget en groft krænkende handling, f.eks. ved at anvende barnet som model for fotografering af kønsdele eller af seksuelt prægede berøringer. Almindelige nøgenbilleder af børn, eksempelvis under leg på stranden, falder derimod uden for det strafbare område.

For så vidt angår udtrykket »fotografier, film eller lignende« henvises til forarbejderne til bestemmelsen, herunder til Straffelovrådets udtalelse a.st. Heraf fremgår bl.a., at bestemmelsen ikke omfatter tegninger. Rådet anfører, at man herved også undgår de af-

grænsnings spørgsmål, der beror på, at en anstødelig gengivelse efter hævdvunden opfattelse kan være legitimeret ved udførelsens kunstneriske værdi. Heller ikke billeder frembragt ved hjælp af edb (computer-genererede billeder), som ikke afbilder et virkeligt samleje eller anden kønslig omgængelse, er omfattet af bestemmelsen.

Om udtrykket »børn« henvises ligeledes til forarbejderne til bestemmelsen. Her anføres bl.a. som et vejledende kriterium, om den fotograferede persons fysiske udvikling svarer til aldersgruppen under 15 år.

Den nye bestemmelse i § 235 blev begrænset til den erhvervsmæssige udbredelse (»erhvervsmæssigt sælger eller på anden måde udbreder«). Private overdragelser blev holdt ude fra det nykriminaliserede område. Udtrykket »på anden måde udbreder« sigter f.eks. til erhvervsmæssig forevisning eller udlejning af børnepornografi.

Som kriminaliserede handlingstyper blev medtaget »fremstiller« og »skaffer sig« børnepornografisk materiale med forsæt til erhvervsmæssig udbredelse. Det fremgår af forarbejderne (Folketingstidende 1979-80, tillæg A, sp. 1781 f.), at udtrykket »fremstiller« ikke blot omfatter den kopiering eller mangfoldiggørelse, der sker på grundlag af materiale produceret af andre. Udtrykket omfatter også den fremstilling, der sker ved selve optagelsen af fotografierne mv. Det anføres, at der i disse tilfælde tillige vil kunne straffes efter andre bestemmelser, navnlig §§ 222, 224, 225 eller 232, hvis der kan føres bevis for, at optagelsen er sket under omstændigheder, der giver grundlag herfor.

6.2.3. Strafferammen i § 235, der som nævnt oprindelig var bøde, blev skærpet ved en ændring af straffeloven i 1989, jf. lov nr. 272 af 3. maj 1989, således at der ud over bøde blev mulighed for at idømme straf af hæfte eller fængsel indtil 6 måneder. Baggrunden for udvidelsen af strafferammen var et ønske om på en bedre måde at markere samfundets afstandtagen fra denne forbrydelsestype og samtidig gøre det straffertilgængelige værn mod seksuel udnyttelse af børn i erhvervsmæssigt øjemed mere effektivt. Der henvises til Folketingstidende 1988-89, tillæg A, sp. 2855-72, og tillæg B, sp. 1059.

6.2.4. I 1994 indsattes bestemmelsen i § 235, stk. 2, der kriminaliserer besiddelsen af grovere former for børnepornografi. Bestemmelsen bygger på internationale anbefalinger fra FN, Europarådet og Nordisk Råd.

Det fremgår af § 235, stk. 2, at den, der besidder fotografier, film eller lignende af børn, der har samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje, straffes med bøde. På samme måde straffes den, som besidder

fotografier, film eller lignende af børn, der har kønslig omgang med dyr, eller som anvender genstande på groft utugtig måde.

Begrundelsen for lovforslaget var især, at det kan virke stødende, at besiddelse af børnepornografisk billedmateriale ikke var strafbar, når produktionen af materialet i mange tilfælde sker ved grove, alvorlige strafbare handlinger mod børn. Et forbud mod besiddelse af børnepornografisk materiale markerer en klar afstandtagen fra seksuelt misbrug af børn, samtidig med at det bidrager til at værne børns rettigheder. Dertil kommer, at et forbud mod besiddelse muligvis vil kunne medføre en vis begrænsning af efterspørgslen efter børnepornografisk materiale og dermed også produktionen og de dertil knyttede seksuelle overgreb mod børn. Der henvises herom til Folketingstidende 1994-95, tillæg A, side 471 f.

Med hensyn til afgrænsningen af det pornografiske materiale, som det efter forslaget skulle være strafbart at besidde, fremgår det samme sted, at der tilsigtes en afbalanceret løsning, der på den ene side rammer billeder optaget i forbindelse med, at der er begået alvorlige strafbare handlinger over for børn, mens besiddelsen af mindre grove billeder fortsat vil være tilladt og muligvis kan have en kriminalitetsdæmpende effekt. Det bemærkes i den forbindelse, at det oprindelige forslag var begrænset til fotografier mv. af børn, der har samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje. Under lovforslagets behandling i Folketinget blev besiddelsesforbudet udvidet til også at omfatte fotografier mv. af børn, der har kønslig omgang med dyr, eller som anvender genstande på groft utugtig måde, jf. Folketingstidende 1994-95, tillæg B, side 181 f.

Strafferammen for overtrædelse af straffelovens § 235, stk. 2, er bøde.

Dette indebærer, at politiet er afskåret fra at foretage ransagning af en ikke-sigtets bolig, rum eller gemmer med henblik på for eksempel beslaglæggelse af børnepornografisk materiale. Bestemmelsen udelukker derimod ikke, at der efter omstændighederne kan foretages ransagning hos en person, der er sigtet for besiddelse af børnepornografisk materiale.

Det fremgår endvidere af forarbejderne til bestemmelsen (Folketingstidende 1994-95, tillæg A, side 473), at spørgsmålet om, hvorvidt en person kan siges at »besidde« børnepornografisk materiale som omhandlet i bestemmelsen, undertiden kan give anledning til tvivl, navnlig hvor materialet udbredes via elektroniske medier.

Ved betragtning af tv-udsendelser (eksempelvis sendt via satellit) eller billeder, der overføres fra en

database til egen edb-skærm, vil billedet ikke kunne siges at være i betragterens besiddelse. Er der derimod tale om, at billedet lagres, det være sig på videobånd, harddisk, diskette eller lignende, således at den pågældende selv kan kalde det frem igen, må materialet anses for at være i vedkommendes besiddelse. Se også svar fra justitsministeren optrykt i Folketingstidende 1994-95, tillæg B, side 183.

6.3. Statistiske oplysninger

Brydesholt-udvalget har i forbindelse med udarbejdelsen af betænkningen fra politiets kriminalregister indhentet en række oplysninger om antallet af anmeldelser og domfældelser vedrørende straffelovens § 235.

Det fremgår af disse oplysninger, at antallet af anmeldelser vedrørende overtrædelse af straffelovens § 235 siden 1995 har været stigende. De registrerede anmeldelsestal for perioden 1992-1998 er følgende:

1992: 7 anmeldelser; 1993: 7 anmeldelser; 1994: 5 anmeldelser; 1995: 6 anmeldelser; 1996: 23 anmeldelser; 1997: 28 anmeldelser og 1998: 36 anmeldelser. De reelle anmeldelsestal for 1997 og 1998 er dog væsentlig større, jf. det nedenfor nævnte om anmeldelser til Rigspolitichefen.

For nogle af anmeldelserne og de senere afsagte domme er der tale om sager i et større samlet sagskompleks, hvorfor anmeldelsestallene ikke i alle tilfælde giver et fuldstændigt korrekt billede af mængden af sager. Tendensen vedrørende antallet af sager er dog klar. Anmeldelsestallene for 1997 og 1998 skal ses i sammenhæng med en række henvendelser til Rigspolitichefens hjemmeside, jf. nedenfor, der i denne periode ikke er blevet registreret som anmeldelser og derfor ikke indgår i den almindelige statistik over anmeldelser. Det er nærliggende at antage, at udviklingen - i hvert tilfælde i et vist omfang - kan forklares med en stigende brug af Internettet i samme periode.

I perioden 1992-1997 fordeler antallet af domfældelser sig som følger:

1999: 3 domfældelser; 1993: 2 domfældelser; 1994: 1 domfældelse; 1995: 3 domfældelser; 1996: 10 domfældelser og 1997: 13 domfældelser.

Siden midten af 1997 har der været mulighed for brugere af Internettet for at henvende sig til såkaldte »hotlines«, hvis de får mistanke om børnepornografi over Internettet. Den første hotline blev etableret i midten af 1997 af Red Barnet, der efter aftale med Rigspolitichefens IT-støtteenhed videresender alle henvendelser til enheden. Der blev modtaget ca. 700 henvendelser i 1997 og 1025 i 1998. I august 1998 etablerede Rigspolitichefen på sin hjemmeside en ser-

vice, hvortil borgerne kan anmelde IT-relateret kriminalitet, herunder børnepornografi på Internettet. Der er siden da modtaget 350 henvendelser om børnepornografi (pr. 12. januar 1999). Nogle få Internetudbydere har tillige iværksat hotlines, hvortil deres kunder kan henvende sig vedrørende ulovligheder. En af disse udbydere har videregivet 86 henvendelser (pr. 12. januar 1999), som udbyderen har modtaget siden ordningens start i juli 1998. Efter det af Rigspolitichefens IT-støtteenhed oplyste vedrører alle henvendelserne børnepornografi, og det hører til den absolutte undtagelse, at et »site« med børnepornografi anmeldes flere gange.

Der henvises i øvrigt til betænkningen s. 48-51.

6.4. Lovgivningen i andre lande

Brydesholt-udvalget har i forbindelse med udarbejdelsen af betænkningen indhentet oplysninger om den strafferetlige regulering af børnepornografi i Norge, Sverige, Tyskland og Frankrig. Der henvises herom til betænkningen s. 51-54.

Det fremgår af betænkningen, at man i alle de nævnte lande har straffebestemmelser om børnepornografi.

Hverken i norsk, svensk, tysk eller fransk ret stilles der krav om, at udbredelse af børnepornografisk materiale skal være erhvervs-mæssig. Det fremgår endvidere, at straffen i norsk og svensk ret for udbredelse af børnepornografisk materiale er fængsel indtil 2 år.

I Norge omfatter børnepornografi afbildninger af personer, som må regnes at være eller fremstilles som at være under 16 år.

I de svenske regler defineres et barn som en person, hvis pubertetsudvikling ikke er fuldblyndet eller som, hvis det fremgår af billedet eller omstændighederne omkring det, er under 18 år.

6.5. Brydesholt-udvalgets overvejelser og forslag vedrørende straffelovens § 235

6.5.1. Generelle overvejelser, herunder om fiktiv børnepornografi

Udvalget har generelt drøftet de hensyn, der skal afvejes mod hinanden i en regulering af området vedrørende børnepornografi. Der er enighed om, at der skal være tungtvejende grunde til, at der gribes ind over for informationsfriheden, og at ethvert indgreb skal begrænses til det nødvendige.

Hensynet bag reguleringen er beskyttelsen af børn. Ud fra dette synspunkt blev det i forbindelse med det oprindelige lovforslag i 1979 klart tilkendegivet, at tegninger ikke er omfattet af reguleringen. I forbindel-

se med den seneste ændring af straffelovens § 235 (nyt stk. 2) i 1994 fremhæves det i forarbejderne til bestemmelsen, at ikke alene tegninger, men også billeder frembragt ved hjælp af edb, som ikke afbilder et virkeligt samleje eller anden kønslig omgængelse, falder uden for bestemmelsen. Især den sidste begrænsning kan give anledning til bevisproblemer, idet f.eks. computer-skabte billeder kan fremtræde som identiske med egentlige billeder.

Udvalget har drøftet, om også computer-skabte fremstillinger eller andre fremstillinger, der har fuldstændig lighed med fotografier o.l., bør være omfattet af den strafferetlige regulering. Udvalget finder, at hensynet til beskyttelse af børn mod misbrug ikke nødvendiggør, at sådanne fremstillinger omfattes af reguleringen. Med hensyn til de bevisspørgsmål, der kan opstå, henviser udvalget til Justitsministeriets besvarelse af 30. november 1994 af spørgsmål nr. 13 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende forslag til lov om ændring af straffeloven (besiddelse af børnepornografi) (L 38 - bilag 1-4). Det fremgår bl.a. af besvarelsen, at det vil påhvile tiltalte at sandsynliggøre, at billederne er frembragt ved hjælp af edb. Anfører tiltalte omstændigheder, der i et vist omfang bestyrker påstanden, må anklagemyndigheden føre modbevis f.eks. ved at godtgøre, at man på alle tænkelige måder har forsøgt at bevise tiltaltes påstand, men uden resultat. Udvalget finder på denne baggrund, at der ikke er behov for en strafferetlig regulering af sådanne fremstillinger.

Under udvalgets drøftelser af, om der er behov for ændringer af de gældende regler om børnepornografi i straffelovens § 235, er der i øvrigt navnlig peget på tre spørgsmål.

For det første har udvalget overvejet, om det nuværende gerningsindhold i stk. 1 fortsat skal være begrænset til den erhvervmæssige udbredelse. For det andet har udvalget undersøgt, om besiddelseskriteriet i stk. 2 i tilstrækkelig grad er egnet til at dække de relevante situationer i forbindelse med IT-udbredelse af børnepornografisk materiale. For det tredje har udvalget vurderet, om bestemmelsens strafferammer fortsat må anses for passende.

Der kan i øvrigt henvises til betænkningen s. 54-55.

6.5.2. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende gerningsindholdet i straffelovens § 235, stk. 1.

Udvalget finder, at udviklingen på IT-området har medført, at en begrænsning til kriminalisering af - eller til en højere strafferamme for - erhvervmæssig spredning i dag er en utilstrækkelig strafferetlig beskyttelse, og at man bør kriminalisere udbredelse i en

videre kreds i samme omfang. Dette gælder også for spredning af børnepornografi.

Som straffelovens § 235, stk. 1, er formuleret i dag, kan spredning af utugtige fotografier, film o.l. af børn kun straffes efter den kvalificerede bestemmelse i stk. 1, hvis det kan bevises, at gerningsmanden har haft forsæt til erhvervmæssig spredning. Er dette ikke muligt, kan der alene straffes efter stk. 2 (med bødestraf) for gerningsmandens besiddelse af de utugtige billeder, der er omfattet af denne bestemmelse.

Udvalget finder derfor, at kriminaliseringen i stk. 1 bør udvides til ud over den erhvervmæssige udbredelse også at omfatte udbredelse i en videre kreds. Udvalget har valgt at anvende udtrykket »udbredelse i en videre kreds«, da dette udtryk i forvejen benyttes i straffeloven, jf. § 266 b om racediskriminerende udtalelser mv.

Udvalget har lagt vægt på, at adgang til børnepornografi via Internettet muliggør en meget omfattende udbredelse. Det er efter udvalgets opfattelse utvivlsomt, at en del af denne udbredelse ikke er erhvervmæssig, men udvalget finder, at også ikke-erhvervmæssig udbredelse af billeder i en videre kreds kan være egnet til at understøtte produktion af børnepornografisk materiale, og at kriminalisering af sådan udbredelse dermed kan tjene til at forebygge de samme misbrug, som forbud mod den erhvervmæssige udbredelse.

Endelig anfører udvalget, at en sådan ændring af straffelovens § 235, stk. 1, vil bringe dansk ret på linie med norsk, svensk, tysk og fransk ret, der ikke stiller krav om, at udbredelsen skal være erhvervmæssig.

Der kan i øvrigt henvises til betænkningen s. 55-57. Herudover kan henvises til betænkningen side 31 ff., hvor spørgsmålet om informationsspredning mere generelt er behandlet.

For så vidt angår udbredelse af børnepornografi via elektroniske informationssystemer, herunder via hjemmesider på Internettet, vil strafansvaret i første række påhvile den, der lægger materialet ind i systemet (»uploader«), og som dermed er den, der umiddelbart udbreder materialet. Udvalget behandler side 38-43 mere generelt spørgsmålet om, hvorvidt ansvaret f.eks. også kan påhvile indehaveren af den pågældende hjemmeside, hvis det materiale, der spredes via systemet, er lagt ind på hjemmesiden af andre.

Udvalget anfører, at indehaveren antagelig vil kunne dømmes for medvirken ved passivitet, hvis hans kendskab til indholdet kan bevises. I den givne situation antager udvalget således, at der påhviler indehaveren en handlepligt, dvs. en pligt til at slette det strafbare indhold. Udvalgets beskrivelse af retstilstanden

på dette punkt omfatter indehavere af de pågældende hjemmesider, men ikke udbydere af Internetadgang (Internetudbydere).

Udvalget stiller i øvrigt ikke forslag om, at der indføres en særlig undersøgelsespligt med hensyn til, hvad der uploades. Udvalget anfører bl.a., at en sådan regulering ville være i klar strid med de principper, der traditionelt har ligget til grund for reglerne om, at post- og telegrafvæsen ikke er ansvarlige for indholdet af de meddelelser, der formidles via disse systemer, og at indholdet af det formidlede ikke overvåges. I øvrigt henviser udvalget til direktivforslaget om visse retlige aspekter af elektronisk handel i det indre marked (betænkningen side 43, note 34).

Med hensyn til spørgsmålet om ansvar for indholdet af informationssystemer henvises i det hele til betænkningen side 38-43.

6.5.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende gerningsindholdet i straffelovens § 235, stk. 2

Som nævnt har også straffelovens § 235, stk. 2, om »besiddelse« af visse former for børnepornografisk materiale givet udvalget anledning til overvejelser - dels i relation til den nærmere rækkevidde af besiddelsesbegrebet, og dels om, hvorvidt Internettet giver anledning til nye overvejelser om, hvilke (nye former for) gerninger der bør kriminaliseres.

Som det fremgår af pkt. 6.2.4, er det forudsat i forarbejderne til den gældende bestemmelse, at selve det at se på børnepornografiske billeder, der overføres fra en database til egen computerskærm, ikke etablerer en besiddelsessituation. Sker der derimod en lagring, hvor den pågældende selv kan kalde billedet frem igen, foreligger der en strafbar besiddelse.

Når oplysninger hentes fra hjemmesider, placeres alle sidens komponenter på harddisken i »cachen«, og skærmsvisningen sker fra denne lagring. Cachen er et område til midlertidige Internetfiler, der typisk kan indeholde 2-5 pct. af pladsen på harddisken, men af brugeren kan indstilles til at indeholde en defineret procentdel (fra 1 pct. og op). Cachen vil således kunne indeholde alle hjemmesider, der har været besøgt, for en længere periode, og brugeren vil kunne hente alle de gemte komponenter frem fra cachen. Det afhænger af system og valgte indstillinger, om det kan aflæses, at en komponent har været hentet igen i cachen. I et vist omfang sker der således en automatisk lagring.

Udvalget har på den baggrund nærmere overvejet, om en Internetadgang til børnepornografiske billeder altid etablerer en besiddelsessituation.

Der er i udvalget enighed om, at besiddelseskravet i straffelovens § 235, stk. 2, skal forstås således, at der

tillige indgår et subjektivt moment. Der skal være tale om en lagring, som den pågældende har besluttet at foretage eller at udnytte. De lagringer, der er en del af den almindelige tekniske proces ved adgang til netssystemer, rejser derfor nogle særlige spørgsmål. I det omfang det kan bevises, at den pågældende bruger cachen som lagringsplads med henblik på at genfremkalde derfra, er denne form for lagring omfattet af besiddelsesbegrebet. Dette gælder også, når beslutning herom først træffes på et senere tidspunkt end lagringen (f.eks. i forbindelse med, at den pågældende opdager, at der kan genfremkaldes fra cachen).

Hvis den pågældende har givet besked til systemet om at lagre, vil der altid være tale om besiddelse, men også i de situationer, hvor lagringen er en del af den almindelige tekniske proces, vil der således være tale om besiddelse, hvis den pågældende har udnyttet eller vil udnytte denne lagringsform til at genfremkalde cachens indhold af børnepornografisk materiale.

Efter det for udvalget oplyste har der i de på nuværende tidspunkt kendte IT-sager vedrørende straffelovens § 235, stk. 2, som altovervejende hovedregel været tale om, at billederne er blevet downloaded, således at bestemmelsen derfor var anvendelig uden at komme ind på cachens indhold.

I en række tilfælde vil der imidlertid ikke være etableret en besiddelse, fordi der ikke er sket lagring, hverken ved downloading eller ved brug af cachen. Der kan f.eks. være tale om, at den pågældende blot går ind på særlige Internetområder med børnepornografi, eventuelt til et frit område.

Som det fremgår af pkt. 6.2.4, er kriminaliseringen af besiddelse sket på baggrund af opfordringer fra bl.a. Europarådet, FN og Nordisk Råd, og udgangspunktet for disse opfordringer har været at begrænse efterspørgslen efter børnepornografi. På denne baggrund kan det efter udvalgets opfattelse virke utilstrækkeligt at holde en benyttelsesform, der i dag i vidt omfang har afløst fysisk besiddelse, udenfor. Det er endvidere indgået i udvalgets overvejelser, at man ved brug af Internettet ofte vil kunne få adgang til at se et billede, der ligger på en server i udlandet under omstændigheder, som ikke gør det muligt at retsforfølge besidderen af serveren.

Efter udvalgets opfattelse er det på den anden side klart, at hvis brugere af Internettet kommer ind på de særlige områder, hvor der er fri adgang til børnepornografi, uden at de har noget ønske om at se børnepornografi eller som et enkelt nysgerrigt forsøg, er der ikke tale om handlinger, som bør kriminaliseres. Det er ikke sådanne situationer, der er egnede til at understøtte produktionen af børnepornografi.

Bevismæssigt vil det endvidere være meget vanskeligt at gennemføre sager, hvor selve det at se børnepornografi kriminaliseres, ligesom der vil være en vanskelig afgrænsning til de mere tilfældighedsprægede situationer, der efter udvalgets opfattelse i hvert fald ikke bør omfattes af en regulering.

Udvalget antager, at der i et vist omfang er en erhvervmæssig præget produktion - hvor sælgeren eller udbrederen er omfattet af bestemmelsen i straffelovens § 235, stk. 1 - og at brugerkredsen ved den erhvervmæssige udnyttelse af børn i højere grad vil kunne identificeres, fordi også betalingsstrømme vil kunne indgå i bevisførelsen.

Ved spørgsmålet om, hvorvidt man skal kriminalisere det forhold, at en person mod vederlag retsstridigt gør sig bekendt med børnepornografi, har udvalget haft med i sine overvejelser, at det samlede omfang af børnepornografi synes at være voksende (jf. ovenfor pkt. 6.3.). Dette betyder efter udvalgets opfattelse, at den samlede mængde af bagvedliggende krænkelser formentlig også er voksende. En del børnepornografiske ydelser leveres på en sådan måde, at der ikke hos modtageren er tale om besiddelse i straffelovens forstand, hvorfor det efter udvalgets opfattelse vil være relevant at kriminalisere selve det forhold, at man mod vederlag har gjort sig bekendt med børnepornografi.

Dertil kommer, at når der betales vederlag for en børnepornografisk ydelse, vil det ud fra synspunkter af samme karakter som de, der ligger bag kriminaliseringen af hæleri, være naturligt at kriminalisere aftageren af ydelsen. Uanset at den person, der mod vederlag gør sig bekendt med børnepornografiske fremstillinger, ikke i straffelovens forstand kommer i besiddelse af materialet, har den pågældende modtaget en egentlig ydelse, nemlig muligheden for at kunne se det pågældende materiale. Herudover vil en kriminalisering kunne være medvirkende til at formindske efterspørgslen efter børnepornografiske ydelser og derved forhåbentligt være med til at formindske mængden af de bagvedliggende krænkelser. Dette synspunkt er endnu et moment, der minder om hælerisynspunktet, idet hovedformålet med kriminalisering af hæleri er et ønske om at forhindre før-forbrydelserne.

På denne baggrund finder udvalget, at det forhold, at en person mod vederlag retsstridigt gør sig bekendt med børnepornografiske fremstillinger, bør kriminaliseres.

Udvalget har endvidere drøftet, om en kriminalisering bør vedrøre samme fremstillinger som i straffelovens § 235, stk. 1, eller begrænses til de fremstillinger, der er nævnt i straffelovens § 235, stk. 2. Kriminaliseringen kan på den ene side ses som et hælerilig-

nende supplement til stk. 1, hvilket kan gøre det naturligt, at reguleringen vedrører de samme fremstillinger som i stk. 1. Kriminaliseringen kan imidlertid også ses som et supplement til besiddelsesreglen i stk. 2, hvilket kan gøre det naturligt, at reguleringen vedrører de samme fremstillinger som i stk. 2.

Udvalget vil ikke udelukke, at det i et vist omfang kan dæmme op for mere grov kriminalitet, at der er mulighed for straffrit at gøre sig bekendt med børnepornografiske fremstillinger af mindre grov karakter end det, der er omfattet af stk. 2. Dertil kommer, at i alle de tilfælde vedrørende overtrædelse af straffelovens § 235, som ses omtalt i praksis, har fremstillingerne eller en stor del af disse været af en art, der var omfattet af stk. 2. Endvidere kan det give en mindre velbegrunderet regulering, hvis eksempelvis en person ikke må købe et blad med børnepornografisk materiale (af mindre grov karakter), men godt måtte besidde det, hvis en anden person forærer ham det.

Udvalget har på denne baggrund fundet, at reguleringen bør svare til den, der er i straffelovens § 235, stk. 2, om besiddelse.

Der henvises i øvrigt til betænkningen s. 57-60.

6.5.4. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende strafferammerne

Bestemmelsen i straffelovens § 235, stk. 1, blev som ovenfor nævnt indsat i straffeloven i 1980. Dengang var der alene bøde i strafferammen. Dette var i overensstemmelse med flertallets opfattelse i Straffelovrådet. Der henvises herom til Folketingstidende 1979-80 (2. samling), tillæg A, sp. 1788. I 1989 ændredes strafferammen, således at dens maksimum nu er fængsel i 6 måneder. Dette blev begrundet under henvisning til de grovest tænkelige former for handel med børnepornografiske billeder. Der henvises herom til Folketingstidende 1988-89, tillæg A, sp. 2858.

Udvalget finder, at denne strafferamme i praksis har vist sig tilstrækkelig ved de hidtil behandlede sager. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at det nugældende maksimum kan være for lavt, når det tages i betragtning, hvad beskyttelsesinteressen i § 235 er.

§ 235 skal for det første forhindre den krænkelser af privatlivets fred, der følger af udbredelser af billeder af denne art. Forholdet svarer for så vidt til straffelovens § 264 d om videregivelse af billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden, og § 264 c om at skaffe sig eller uberettiget udnytte billeder, som er optaget under de i § 264 a nævnte omstændigheder. Både § 264 d og § 264 c har - ligesom § 235 - et strafmaksimum på 6 måneders fængsel.

Derimod skal § 235 ikke anvendes på den direkte krænkelse af barnet under optagelsen af de pornografiske film eller billeder. I disse tilfælde anvendes de almindelige bestemmelser om voldtægt, samleje med mindreårig, anden kønslig omgængelse end samleje, kønslig omgængelse med en person af samme køn, blufærdighedskrænkelse osv., jf. straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønsædeligheden. En forhandler, der bestiller billeder af denne art optaget hos en producent, kan straffes for medvirken til den pågældende sædelighedsforbrydelse.

Mellem producenten og den sluttelige køber eller besidder af det pornografiske materiale er der typisk en mellemhandler, der står for distributionen. I mange tilfælde foretages denne distribution for vindings skyld. Hvis den pornografiske film er bestilt af mellemhandleren, kan der som nævnt straffes for medvirken til sædelighedsforbrydelsen. Selv om dette ikke er tilfældet, er det naturligt at antage, at en betydelig del af de producerede film mm. er optaget med henblik på et senere salg. I sådanne tilfælde kan man ikke straffe køberen (mellemhandleren) for den oprindelige sædelighedsforbrydelse, men alene efter § 235. § 235 skal således hindre mellemhandlerens køb af filmen mm. og på den måde bidrage til, at den oprindelige optagelse og den oprindelige sædelighedsforbrydelse ikke gennemføres.

På denne baggrund lægger udvalget ved vurderingen af strafværdigheden i relation til § 235, stk. 1, til grund, at det er rimeligt at fastsætte en noget højere strafferamme (sammenlignet med strafferammerne i de nævnte bestemmelser om fredskrænkelser). Udvalget foreslår derfor, at strafmaksimum forhøjes fra de nuværende 6 måneders fængsel til fængsel i 2 år.

Med hensyn til § 235, stk. 2, - med den i pkt. 6.5.3 nævnte udvidelse - er der efter udvalgets opfattelse tale om væsentligt mindre grove forhold (end mellemhandlerens og distributørens). Den nuværende strafferamme (bøde) vil derfor i den overvejende del af tilfældene være passende. Udvalget finder på denne baggrund, at den nuværende begrænsning af straffen til bøde bør bevares som normalstrafferammen.

Udvalget finder imidlertid, at udviklingen i anvendelsen af Internettet og distribution af børnepornografi via Internettet har udviklet sig således, at der bør være mulighed for under skærpende omstændigheder at idømme hæfte eller fængsel indtil 6 måneder. Som eksempel på, hvad der skal betragtes som skærpende omstændighed, nævnes, at den pågældende betaler betydelige beløb for at modtage børnepornografisk materiale. Der vil ligeledes foreligge skærpende omstændigheder, hvis den pågældende besidder et meget

stort antal børnepornografiske fremstillinger, eller et større antal fremstillinger af særlig grove forhold, f.eks. voldtægt af børn.

Der henvises i øvrigt til betænkningen s. 60-62.

Udvalgets samlede forslag til affattelse af straffelovens § 235 er optrykt i betænkningen side 100.

6.6. Justitsministeriets overvejelser

Kriminaliseringen af børnepornografi har til hovedformål at beskytte børn mod det seksuelle misbrug, der finder sted i forbindelse med selve optagelsen af den slags billeder.

De voksne personer, der deltager i eller medvirker til optagelsen, vil kunne straffes efter bestemmelserne om voldtægt efter § 216, samleje eller anden kønslig omgængelse med mindreårig efter § 222, jf. § 224 eller § 225, blufærdighedskrænkelse efter § 232 eller for andre sædelighedsforbrydelser.

De nævnte sædelighedsforbrydelser omfatter imidlertid ikke den mellemmand (distributør, forhandler eller lignende), der efterfølgende aftager det producerede materiale uden (beviseligt) at have pådraget sig et strafferetligt medansvar for selve optagelsen. Det samme gælder for den person, der som sidste led i omsætningskæden køber materialet.

Det forhold, at der er et marked for afsætning af børnepornografi, er med til at understøtte produktionen af sådant materiale og dermed til de seksuelle overgreb mod børn, som begås i forbindelse hermed.

Det er bl.a. sådanne hælerilignende synspunkter, der ligger bag den nugældende bestemmelse i straffelovens § 235, der har til formål at gribe ind over for omsætningen af børnepornografi (efterspørgslen).

Hertil kommer, at det efter omstændighederne kan udgøre en selvstændig krænkelse af barnet, at fotografier, film eller lignende af den pågældende i seksuelle situationer udbredes i en videre og eventuelt ubestemt kreds. Der kan herved henvises til straffelovens bestemmelse i § 264 d om uberettiget videregivelse af bl.a. billeder vedrørende en andens private forhold eller af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden.

I lyset af de hensyn, der ligger bag kriminaliseringen af børnepornografi, er Justitsministeriet enig med udvalget i, at aktiv børnepornografi, herunder computer-skabte billeder, ikke bør inddrages under reguleringen. Justitsministeriet er ikke bekendt med sager om børnepornografi, der ikke bevismæssigt har kunnet gennemføres, fordi de tiltalte har påstået, at der er tale om computer-skabte billeder, der ikke afbilder en virkelig situation. Hvis der imidlertid i praksis måtte forekomme tilfælde, der viser, at vanskeligheder ved

at skelne mellem computer-skabte billeder og fotografier, der afbilder virkelige overgreb, lægger hindringer i vejen for en effektiv håndhævelse på området, vil Justitsministeriet være indstillet på at tage spørgsmålet op til fornyet overvejelse.

Samtidig er Justitsministeriet enig med udvalget i, at den nugældende bestemmelse i straffelovens § 235, stk. 1, ikke bør være begrænset til den erhvervsmæssige udbredelse. Justitsministeriet kan tiltræde udvalgets forslag, således at bestemmelsen udvides til også at omfatte udbredelse af børnepornografi i en videre kreds.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvem der er ansvarlig for udbredelse af børnepornografisk materiale via hjemmesider på Internettet, kan Justitsministeriet tiltræde udvalgets beskrivelse af retstilstanden, som den vil være efter en gennemførelse af forslaget. Strafansvaret vil i første række påhvile den, der lægger materialet ud på nettet, uanset om det sker på egen hjemmeside eller på en hjemmeside, der administreres af andre. Herudover gælder de almindelige regler i straffelovens § 23 om medvirken. Det må i den forbindelse antages, at indehaveren af en hjemmeside vil kunne ifalde ansvar for (medvirken til) udbredelse af børnepornografisk materiale, som andre har lagt ind på hjemmesiden, hvis den pågældende indehaver efter at have fået kendskab til materialet ikke griber ind og fjerner det.

Justitsministeriet kan på den baggrund - og i øvrigt af de af udvalget anførte grunde - tiltræde, at der ikke indføres regler om en særlig undersøgelsespligt med hensyn til, hvad der af andre lægges ud på Internettet.

Justitsministeriet kan endvidere af de af udvalget anførte grunde tiltræde, at strafmaksimum i § 235, stk. 1, forhøjes fra 6 måneders fængsel til fængsel i 2 år. Herved kommer strafferammen på niveau med det, der gælder i Sverige og Norge.

For så vidt angår bestemmelsen i § 235, stk. 2, der i dag er begrænset til besiddelse af grovere former for børnepornografi, finder Justitsministeriet, at besiddelsesbegrebet er velegnet med henblik på tilfælde, hvor det børnepornografiske materiale foreligger på mere traditionelle medier som f.eks. papir, film, video mv., som brugeren kan være i fysisk faktisk besiddelse af. Derimod finder Justitsministeriet ligesom udvalget, at besiddelsesbegrebet er for snævert i forhold til den måde, man i dag via informationsteknologien kan skaffe sig adgang til børnepornografisk materiale på.

Justitsministeriet kan på den baggrund tiltræde, at kriminaliseringen af besiddelse af de grovere former

for børnepornografi udvides til også at omfatte tilfælde, hvor en person - selv om der ikke indtræder en egentlig besiddelse - mod vederlag gør sig bekendt med børnepornografiske fremstillinger. De mere tilfældighedsprægede situationer, hvor Internetbrugere kommer ind på særlige områder, hvor der måtte være fri adgang til børnepornografi, uden at de har noget ønske om at se børnepornografi eller der er tale om et enkelt nysgerrigt (gratis) besøg, falder uden for det strafbare område. Dette gælder dog ikke, hvis der sker en lagring, hvorved der etableres en besiddelse.

I udvalgets forslag til nyt stk. 2 er medtaget ordet »retsstridigt« for at markere, at tilfælde, hvor besiddelsen eller adgangen til det børnepornografiske materiale f.eks. er begrundet i efterforsknings- eller efter søgningsmæssige hensyn, ikke er omfattet af bestemmelsen. Efter Justitsministeriets opfattelse vil en undtagelse af sådanne helt specielle tilfælde fra det strafbares område også gælde uden en udtrykkelig angivelse heraf i selve lovteksten. Da der i øvrigt ikke på dette punkt tilsigtes nogen realitetsændring i forhold til den gældende bestemmelse i § 235, stk. 2, der ikke indeholder et sådant udtrykkeligt forbehold, har Justitsministeriet fundet det rigtigst ikke at medtage kravet om retsstridighed direkte i lovteksten.

Hvad endelig angår spørgsmålet om strafferammen i § 235, stk. 2, kan Justitsministeriet tiltræde udvalgets forslag om at bevare bødestrafen som normalstraf, men at give mulighed for under skærpene omstændigheder at anvende straf af hæfte eller fængsel indtil 6 måneder. Skærpelsesreglen vil kunne anvendes, uanset om overtrædelsen af stk. 2 er begået ved elektronisk udveksling, eller om der er tale om en overtrædelse af bestemmelsen, der f.eks. består i besiddelse af pornografiske fotohæfter eller -samlinger.

Skærpelsen af strafferammen i stk. 2 vil bl.a. betyde, at forsøg på overtrædelse af bestemmelsen bliver strafbar, jf. straffelovens § 21, stk. 3, og at der bliver adgang til at foretage ransagning hos ikke-mistænkte, jf. retsplejelovens § 795.

Det tilføjes, at der i FN-regi for tiden foregår drøftelser om udarbejdelse af en tillægsprotokol til børnekonventionen. Tillægsprotokollen omfatter bl.a. spørgsmålet om børnepornografi. Børnepornografi indgår også i drøftelserne i Europarådet om en konvention om »cyber-crime«. Det er endnu for tidligt at vurdere, om de pågældende instrumenter vil nødvendiggøre yderligere ændringer af straffelovens § 235.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 1, nr. 6 (straffelovens § 235).

7. Dansk straffemyndighed ved salg og udbredelse af børnepornografi via Internettet

7.1. Udvalgets overvejelser

Spørgsmålet om rækkevidden af reglerne i straffelovens §§ 6-12 om dansk straffemyndighed (jurisdiktion) i relation til salg og udbredelse af børnepornografi via Internettet er behandlet i betænkningen side 22-31.

Udbredelse af børnepornografisk materiale via Internettet må efter udvalgets opfattelse utvivlsomt lokaliseres til det sted, hvor gerningsmanden opholder sig på det tidspunkt, hvor den pågældende lægger materialet ind på en webserver, der er forbundet med nettet. En person, der i Danmark lægger børnepornografi ind på en webserver, vil således være undergivet dansk straffemyndighed efter straffelovens § 6, nr. 1 (territorialprincippet), uanset om serveren befinder sig i udlandet, og uanset hvor i verden det pågældende materiale er tilgængeligt.

Udvalget antager, at en sådan handling imidlertid også må kunne lokaliseres til den server, som materialet lægges ind på, og hvorfra den videre udbredelse herefter sker. Lægger en person, der befinder sig i Tyskland, børnepornografi ind på sin hjemmeside, der betjenes via en server i Danmark, er stedet, hvor handlingen (dvs. udbredelsen) må anses for foretaget, ikke blot Tyskland, men også Danmark. Forholdet er dermed undergivet dansk straffemyndighed i medfør af straffelovens § 6, nr. 1.

Er der ikke lagt særlige begrænsninger ind, er materialet i kraft af Internettets globale karakter tilgængeligt fra hele verden, og »virkningen« af handlingen kan således tænkes at indtræde i alle lande. Spørgsmålet er derfor, om handlingen i kraft af virkningsprincippet i straffelovens § 9 tillige kan anses for foretaget i alle de lande, hvor materialet er tilgængeligt.

Efter udvalgets opfattelse kan det ikke antages, at straffelovens § 9 uden videre omfatter det forhold, at en person i udlandet placerer materiale på en Internet-hjemmeside, der er tilgængelig for Internet-brugere her i Danmark. At dette materiale er tilgængeligt her i landet kan således kun siges at være en følge af udbredelsen, hvis tilgængeliggørelsen på den udenlandske hjemmeside specifikt tager sigte på at nå brugere i Danmark (f.eks. gennem særlige foranstaltninger, der specielt retter sig imod danske Internet-brugere). I sidstnævnte situation vil straffelovens § 6, nr. 1, som udgangspunkt være anvendelig.

En generel anvendelse af § 9 i disse tilfælde ville i øvrigt føre til en uacceptabel vidtgående jurisdiktion. Danmark ville i så fald have jurisdiktion i forhold til

alle informationer på Internettet, som er tilgængelige i Danmark, og som er strafbare efter dansk ret.

En så vidtgående jurisdiktion ville betyde, at personer, der lægger materiale ud på Internettet, forinden måtte foretage nærmere retlige undersøgelser for at sikre sig, at materialet er lovligt efter lovgivningen i alle de lande, hvor det er tilgængeligt for andre brugere af Internettet. Udvalget anfører, at hvis man ønsker et globalt Internet, giver det ikke mening at stille et sådant uopfyldeligt krav til brugerne.

Udvalget konkluderer, at det må antages, at der er dansk straffemyndighed efter straffelovens § 6, nr. 1, i forhold til handlinger, der består i salg eller udbredelse af børnepornografi via Internettet, hvis salget eller udbredelsen har tilknytning til dansk område. Tilknytningen kan bestå i, at gerningsmanden har ophold i Danmark på handlingstidspunktet, eller i anvendelse af salgs- eller udbredelsesmidler, der befinder sig eller målrettet tager sigte på dansk område. Det er derimod ikke tilstrækkeligt til at anse udbredelsen af materiale for foretaget indenlands, at brugere her i landet kan hente materialet ned fra servere, der er placeret i udlandet.

Straffelovens § 235 om børnepornografi er efter sit gerningsindhold ikke begrænset til salg, udbredelser mv., der kan lokaliseres til Danmark. Kan salg og udbredelse af børnepornografi efter det ovenfor anførte ikke anses for foretaget her i landet, kan der således være straffemyndighed efter straffelovens § 7 (personalprincippet), hvis betingelserne i denne bestemmelse er opfyldt. En dansk statsborger, der under ophold i Tyskland via Internettet udbreder børnepornografi via en server i Frankrig, vil således kunne straffes herfor i Danmark, hvis forholdet tillige er strafbart efter tysk eller fransk ret, dvs. efter lovgivningen i de lande, hvor handlingen (udbredelsen) må anses for foretaget.

På denne baggrund er det udvalgets umiddelbare opfattelse, at den retstilstand, som de gældende jurisdiktionsbestemmelser må antages at indebære i forhold til salg og udbredelse af børnepornografi, er tilfredsstillende. Udvalget finder derfor ikke på det foreliggende grundlag behov for lovændringer på området.

Da retspraksis af betydning for de her behandlede spørgsmål imidlertid indtil nu har været sparsom, og da udviklingen hele tiden åbner nye tekniske muligheder, som stiller lovgivningen og retsanvendelsen over for nye udfordringer, kan det ikke udelukkes, at der i fremtiden kan forekomme tilfælde, der vil afsløre mangler ved de gældende jurisdiktionsregler. Udvalget peger derfor på, at der kan være grund til løbende at følge udviklingen nøje for at sikre, at straffelovens

regler om straffemyndighed til stadighed er tidssvarende i forhold til den teknologiske udvikling.

7.2 Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at den retstilstand, som de gældende jurisdiktionsbestemmelser må antages at indebære i forhold til salg og udbredelse af børnepornografi, er tilfredsstillende, og at der på den baggrund ikke på det foreliggende grundlag er behov for lovændringer på området.

Samtidig er Justitsministeriet af de af udvalget anførte grunde enig i, at udviklingen løbende bør følges nøje for at sikre, at straffelovens regler om straffemyndighed til stadighed er tidssvarende i forhold til den teknologiske udvikling.

8. IT-efterforskning

8.1. Indledning

Det følgende indeholder en gennemgang af Brydensholt-udvalgets overvejelser og forslag med hensyn til mulighederne for at efterforske sager om børnepornografi.

Som anført ovenfor under pkt. 6.1 behandles de dele af udvalgets overvejelser og forslag, der ikke direkte angår efterforskningen af sager om børnepornografi ikke i denne sammenhæng. Dette gælder f.eks. spørgsmålet om adgangen til at indhente masteoplysninger.

I det følgende behandles spørgsmålet om, hvorvidt der skal stilles krav til Internetudbydere og teleselskaber om registrering af logoplysninger og om opbevaring af sådanne oplysninger (pkt. 8.2). Derefter behandles under pkt. 8.3 spørgsmålet om, hvorvidt der i sager om børnepornografi bør være adgang til at foretage indgreb i meddelelshemmeligheden.

8.2. Krav til Internetudbydere og teleselskaber om registrering af logoplysninger og opbevaring heraf

8.2.1. Udvalgets overvejelser og anbefalinger

Udvalget peger i betænkningen på, at manglende eller mangelfulde oplysninger hos Internetudbydere kan udgøre et efterforskningsmæssigt problem. Problemet bliver ikke mindre, når der efterforskes forhold, hvor der er anvendt en række Internet-adresser til dispositionen, så alt - incl. det land, der reelt opereres fra - er skjult.

Modhensynet - der taler for få registreringer og kortvarig opbevaring af oplysningerne hos formidlerne - er især hensynet til privatlivets fred. Hertil kommer, at der er tale om en meget stor teknisk usikkerhed

med hensyn til loggens indhold og fuldstændighed, og at krav på dette område er omkostningskrævende.

Det kan også fremhæves, at det på nogle potentielle gerningsmænd formentlig vil kunne have en vis forebyggende effekt, hvis de ved, at transaktionerne logges, og at loggen opbevares i en længere periode.

Udvalget anfører, at det ikke er muligt at tilgodese disse modsatrettede hensyn fuldt ud. Der er heller ikke tale om et problem, der udelukkende kan løses via dansk lovgivning, men i et vist omfang vil en dansk regulering være hensigtsmæssig.

Med hensyn til de efterforskningsmæssige behov anføres i betænkningen bl.a. følgende:

Oplysninger om B-nummeret (det nummer, der ringes til) fastholdes i dag kun kortvarigt hos teleselskaberne, hvilket frembyder vanskeligheder for en efterfølgende efterforskning, idet der går tid til anmeldelse, visitering og opstart af efterforskning. Det vil også kunne være afgørende, at A-nummeret (det nummer, der ringes fra) og IP-adressen videreføres og fastholdes i systemerne.

Ud fra et efterforskningsmæssigt synspunkt har det stor betydning, at A-nummeret logges, uanset om den pågældende har benyttet muligheden for at blokere for visning af A-nummeret hos den, der ringes til. Denne særlige mulighed må antages primært at skulle beskytte imod, at nummeret kan vises hos modtageren (indehaveren/brugeren af B-nummeret) og ikke at tage sigte på de registreringer, der kan være behov for i telekæden.

Der er ud fra et efterforskningsmæssigt synspunkt ikke alene behov for, at A- og B-nummer samt IP-adresse logges, men også for, at disse logoplysninger opbevares i et længere tidsrum, og endvidere for, at udbyderen logger, hvornår kunden har logget på og af.

I praksis har det under efterforskning vist sig, at teleselskabers og Internetudbyderes tidsangivelser i loggen har været upræcise. Det vil derfor set fra et efterforskningsmæssigt synspunkt endvidere være hensigtsmæssigt, hvis der stilles krav om, at der etableres et system med korrekt dansk realtid, f.eks. ved at serveren jævnligt synkroniseres med realtid. Hvis tidsregistreringer i logninger, der indgår i en efterforskning, ikke er korrekte, risikerer politiet at målrette efterforskningen mod forkerte personer.

Nogle sager har måttet opgives, fordi logningsinformationerne var mangelfulde, og der har været sager, der har været efterforsket mod forkerte sigtede (der i nogle tilfælde har været anholdt). Problemet har typisk været, at A-nummeret manglede, og at tidsangivelsen var behæftet med for store usikkerhedsmarginer.

F. t. l. vedr. straffeloven og retsplejeloven

Udvalget finder derfor, at der af efterforskningsmæssige grunde bør stilles krav om, at Internetudbydere og teleselskaber skal logge både A- og B-nummeret. Endvidere bør udbyderen logge IP-adresse for den, der ringer op, brugertid, tidspunkt for opkobling/nedkobling, opkoblingens længde og sessionstype (FTP/Telnet). Der bør tillige stilles krav om opbevaringsformat (læsbarhed). Derudover bør eventuelle kontooplysninger opbevares. Opbevaring af oplysninger skal ske i Danmark, hvis udbyderen er i Danmark, uanset om udbyderen er selvstændig eller filial af en udenlandsk virksomhed. Endelig bør det tilstræbes, at det sikres, at korrekt dansk realtid registreres.

Opbevaringstiden for disse oplysninger bør set fra et efterforskningsmæssigt synspunkt ideelt være 5 år, svarende til bogføringsloven og hvidvaskloven. Dette vil dog efter udvalgets opfattelse formentlig være for vidtgående.

Efter de for udvalget foreliggende oplysninger opbevares loggen vedrørende e-mails ofte i 6 måneder, mens der ikke i øvrigt er nogen fast praksis.

Udvalget har nærmere drøftet de forskellige hensyn, der kan tale for henholdsvis en længere og en kortere opbevaringstid. Efterforskningsmæssige hensyn taler for en frist på ikke under 1 år. Ikke mindst i sager med ekstremt store datamængder eller i sager, der efterforskningsmæssigt starter i et andet land, der derefter konstaterer, at der skal efterforskes også i Danmark, vil en kortere frist kunne betyde, at videre efterforskning umuliggøres. For langt de fleste sagers vedkommende vil en frist på 6 måneder imidlertid være tilstrækkelig. Ved valg af en kortere frist tages et større hensyn til dels privatlivets fred og dels de omkostninger, der påføres udbyderne. Særligt vedrørende hensynet til privatlivets fred tilsiger dette hensyn, at der logges mindst muligt, og at loggen opbevares i så kort tid som muligt, idet risikoen for, at oplysninger kommer på forkerte hænder, er større, jo længere opbevaringsperioden er.

Udvalget har på baggrund af drøftelserne valgt at anbefale en opbevaringsfrist på 6 måneder.

Et flertal i udvalget finder, at reguleringen bør ske ved lov, mens et mindretal går ind for, at spørgsmålet så vidt muligt skal løses ved en selvregulering i branchen. Dette mindretal er dog enigt i en lovgivningsmæssig løsning, såfremt en selvregulering viser sig utilstrækkelig.

8.2.2. Justitsministeriets overvejelser

Justitsministeriet er enig med udvalget i, at efterforskningsmæssige hensyn taler for, at der stilles krav om, at Internetudbydere og teleselskaber skal registrere visse logoplysninger, og at der stilles en rimelig frist for opbevaring heraf. Herved bliver de straffølgende myndigheder i stand til at spore den elektroniske trafik vedrørende f.eks. udveksling af børnepornografi, der har fundet sted.

I høringssvarene over betænkningen er der fra IT-branchens side udtrykt betænkelighed ved udvalgets forslag om registrering af logoplysninger og opbevaring heraf.

Det anføres bl.a., at det vil være aldeles urealistisk at stille krav om opbevaring af digitale meddelelser for bestemte tidsrum ud over den opbevaring, der allerede finder sted. Alene for så vidt angår elektronisk post på mailservere skønnes det med dagens aktivitet, at et krav om opbevaring til brug for eventuel senere efterforskning vil betyde, at der for landets Internetudbydere vil skulle fritstilles mellem 50 og 100 gigabytes serverkapacitet om dagen. Over en 6 måneders opbevaringsperiode ville det kræve serverkapacitet ud over det for forretningen nødvendige på mellem 9.000 og 18.000 gigabytes. Hermed ville Internetudbydere blive pålagt en helt urimelig omkostning, hvilket ville være uforeneligt med alle ønsker om at skaffe billigere adgang til Internettet. Navnlig for mindre Internetudbydere ville sådanne krav kunne true eksistensgrundlaget for de pågældende udbydere.

I et af høringssvarene er det anført, at det vil være særdeles omkostningskrævende at etablere de til opfyldelse af kravene nødvendige foranstaltninger, og det henstilles, at de af udvalget foreslåede krav til registrering af logoplysninger og opbevaring heraf - under alle omstændigheder - ikke kommer til at omfatte det udstyr, som allerede er etableret.

Justitsministeriet finder, at der er behov for at undersøge de praktiske, tekniske og økonomiske konsekvenser nærmere, inden der tages endelig stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der bør indføres en pligt for Internetudbydere og teleselskaber til at registrere logoplysninger og til at opbevare disse oplysninger i f.eks. 6 måneder. Justitsministeriet vil i samarbejde med Forskningsministeriet undersøge spørgsmålet nærmere.

Justitsministeriet finder det derfor rigtigst, at der ikke på det foreliggende grundlag stilles forslag om at indføre en sådan pligt for Internetudbydere og teleselskaber.

8.3. Adgang til indgreb i meddelelshemmeligheden i sager om børnepornografi

8.3.1. Udvalgets overvejelser og forslag

Udvalget har overvejet, om der bør være adgang til at foretage indgreb i meddelelshemmeligheden i sager om børnepornografi.

I 1996 ændredes retsplejelovens § 781 (jf. lov nr. 388 af 22. maj 1996) således, at der bl.a. blev adgang til telefonaflytning og teleoplysninger i såkaldte hackersager (jf. straffelovens § 263, stk. 2 og 3).

Det fremgår således af retsplejelovens § 781, stk. 2, at under visse betingelser kan telefonaflytning og teleoplysning foretages, såfremt mistanken angår fredskrænkelser som omhandlet i straffelovens § 263, stk. 2, eller § 263, stk. 3, jf. stk. 2 (hackersager).

Om baggrunden for bestemmelsen fremgår bl.a. følgende af Folketingstidende 1995/1996, tillæg A, sp. 4068:

»For så vidt angår spørgsmålet om indgreb i meddelelshemmeligheden kan Justitsministeriet tilslutte sig Strafferetsplejeudvalgets principielle synspunkt (jf. bet. 1023/1984, s. 51-52), hvorefter der generelt bør sættes snævre grænser for politiets indgreb i meddelelshemmeligheden.

Som også fremhævet af Strafferetsplejeudvalget er der imidlertid nye kriminalitetsformer, hvor sædvanlige efterforskningsmetoder ikke rækker til.

Der må derfor foretages en afvejning mellem på den ene side den ulempe eller skade, som indgrebet er forbundet med for samfundet og for den enkelte, som indgrebet rammer, og på den anden side den betydning, indgrebet har som middel til opklaring og bekæmpelse af kriminalitet, samt kriminalitetens art og grovhed.

Efter Justitsministeriets opfattelse har udviklingen siden 1985 - hvor Folketinget senest drøftede spørgsmålet om indgreb i meddelelshemmeligheden over for »hacker-kriminalitet« - vist behov for at anvende dette efterforskningsmiddel over for kriminalitet, der begås ad elektronisk vej, og hvor mere traditionelle efterforskningsmetoder derfor ikke er anvendelige. »Hacker-kriminalitet« begås således typisk ved, at gerningsmanden fra sin egen pc og gennem et modem kobler sig på det offentlige telefonnet eller eventuelt et datanet og derfra gennem forurettedes modem eller en tilsvarende »indgang« skaffer sig adgang til forurettedes dataanlæg.

Ganske vist er det som nævnt ovenfor i pkt. 4.2.2. muligt at foretage teleoplysning med samtykke fra en forurettet, jf. retsplejelovens § 786, stk. 2. Den fremgangsmåde er imidlertid langt fra altid tilstrækkelig.

Der kan således være forurettede, der modsætter sig politiets indblanding, jf. herved ovenfor pkt. 4.1. om påtalespørgsmålet. Langt vigtigere er det imidlertid, at politiet - når det f.eks. med samtykke fra en forurettet er lykkedes at finde en mistænkt - ofte vil have behov for at foretage teleoplysninger med udgangspunkt i den mistænkte telefon m.v. for at belyse omfanget af hans mulige kriminelle aktivitet over for andre ofre. Hertil kommer yderligere, at der kan være behov for telefonaflytning; ikke så meget med hensyn til samtaler som med hensyn til datakommunikation for derigennem at klarlægge den nærmere karakter af den strafbare handling, dvs. hvad den mistænkte foretager sig med hensyn til fremmede dataanlæg.

Det er på den baggrund Justitsministeriets opfattelse, at der i sager om overtrædelse af straffelovens § 263, stk. 2, og § 263, stk. 3, jf. stk. 2, bør være mulighed for at foretage telefonaflytning og teleoplysning, uanset kriminalitetskravet ikke er opfyldt. Derimod ses der ikke at være anledning til at give mulighed for at foretage anden aflytning, brevåbning eller brevstandsning.

...

På lignende måde som ved »hacker-kriminalitet« begås også »tyveri af telefontid« ved hjælp af telefon eller anden telekommunikationstjeneste. Derfor er de mere traditionelle efterforskningsmetoder ikke anvendelige. For at opklare disse lovovertrædelser er der således behov for at foretage teleoplysning, ikke blot med udgangspunkt i en forurettets telefon m.v., jf. retsplejelovens § 786, stk. 2, (omtalt ovenfor i pkt. 4.2.2. og 4.3.), men også med udgangspunkt i den mistænkte telefon m.v.

Det er på den baggrund Justitsministeriets opfattelse, at der i de omhandlede sager bør være mulighed for at foretage teleoplysning, uanset at kriminalitetskravet ikke er opfyldt. De almindelige regler om mistankekrav, indikationskrav og proportionalitetskrav vil fortsat finde anvendelse.«

Bestemmelsen blev yderligere udvidet i 1997 (jf. lov nr. 411 af 6. oktober 1997), så også grov vold, farerovoldelse efter straffelovens § 252, stk. 1, grove tyverier og menneskesmugling (udlændingelovens § 59, stk. 3) blev omfattet.

Udvalget har nærmere overvejet, om disse efterhånden mange undtagelser fra hovedreglen om, at der skal være mulighed for fængsel i 6 år, er udtryk for, at bestemmelsen ikke længere er tidssvarende.

Udvalget finder, at der i det omfang, hvor der er særligt behov herfor, bør skabes adgang til indgreb i meddelelshemmeligheden ved IT-relateret kriminalitet. En bestemmelse herom bør dog begrænses til de

efterforskningssituationer, hvor der reelt - som ved hacking og telefonmisbrug (hvor andres abonnementer belastes med samtaleafgiften) - ikke er andre effektive efterforskningsmuligheder, herunder efterforskning af kriminalitet, der begås via netværk.

Et flertal i udvalget finder i overensstemmelse med Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter, s. 51-52, at der generelt bør sættes snævre grænser for politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden, men at der dog - som anført af Strafferetsplejeudvalget og lagt til grund af Folketinget ved senere ændringer af bestemmelserne - kan være særlige kriminalitetsformer, hvor sædvanlige efterforskningsmetoder ikke rækker til. Disse medlemmer finder således, at der løbende på baggrund af udviklingen i kriminalitetsformerne må tages stilling til, om der er behov for at udvide adgangen til indgreb i meddelelseshemmeligheden til flere straffebestemmelser. Der må i den forbindelse foretages en overordnet afvejning mellem på den ene side hensynet til en effektiv kriminalitetsbekæmpelse og på den anden side hensynet til borgernes privatliv.

Ved den nedenfor af mindretallet foreslåede bestemmelse vil efterforskning af en betydelig videre kreds af lovovertrædelser end i dag kunne danne grundlag for indgreb i meddelelseshemmeligheden, forudsat at andre efterforskningsmetoder ikke er egnede til at sikre bevis i sagen.

Flertallet kan ikke støtte en sådan generel, væsentlig lempelse af kriminalitetskravet ved indgreb i meddelelseshemmeligheden.

Flertallet finder i denne sammenhæng på det foreliggende grundlag kun anledning til at overveje, om der bør være adgang til at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden ved efterforskning af sager om udbredelse og besiddelse af børnepornografi, jf. straffelovens § 235. Da denne kriminalitet - på samme måde som »hacker-kriminalitet« - i dag i høj grad begås ad elektronisk vej, hvor mere traditionelle efterforskningsmetoder ikke er anvendelige, foreslår disse medlemmer, at der i sager af denne karakter bliver mulighed for indgreb i meddelelseshemmeligheden, uanset det almindelige kriminalitetskrav (mindst 6 års fængsel i strafferammen) ikke er opfyldt.

Flertallet tilføjer, at det ikke kan udelukkes, at en nærmere analyse af andre områder kan vise, at der er behov for en regulering ud over den foreslåede vedrørende sager om børnepornografi. Der er på den baggrund enighed om, at det indgår i udvalgets videre arbejde, om der kan påpeges behov for yderligere reguleringer.

Et mindretal i udvalget finder, at den regulering, der kan være behov for ved IT-relateret kriminalitet, ikke skal bestå i, at der indsættes en henvisning til endnu flere paragraffer, hvor sådanne indgreb er mulige, uanset hvordan kriminaliteten konkret er gennemført. Det skal derimod være en regulering, der begrænses til mere specielle tilfælde og samtidig har en mere fremtidssikret formulering, således at indgreb i meddelelseshemmeligheden muliggøres i de situationer, hvor der i den konkrete sag er et meget stort behov for det for at kunne opklare kriminaliteten, men ikke udvides herudover.

Retsplejelovens § 754 a om agenter har som et af kriterierne, at »andre efterforskningsskridt ikke vil være egnede til at sikre bevis i sagen«, og retsplejelovens § 781 om indgreb i meddelelseshemmeligheden har som et af kriterierne, at »indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen«. Ved siden af disse krav opstilles de særlige krav til kriminalitetens art.

Der er ikke i betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden og anvendelse af agenter anført nogen særlig begrundelse for den foreslåede begrænsning af området. Strafferetsplejeudvalget anfører dog mere generelt (s. 51 og 54), at der er enighed om, at der generelt set bør sættes snævre grænser for politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden.

Mindretallet finder, at indgreb i meddelelseshemmeligheden fortsat skal have karakter af indgreb, der kun foretages i nødvendigt omfang. Mindretallet er imidlertid betænkelig ved, at de moderne kommunikationsformer i nogle tilfælde betyder, at kriminalitet ikke kan efterforskes. Situationen er her ikke den, at borgeren skal beskyttes mod politiets muligheder i det moderne samfund, men derimod den, at borgeren skal beskyttes mod de kriminelles muligheder i det moderne samfund.

De ændringer, der i de senere år er foretaget i retsplejelovens kapitel 71 om indgreb i meddelelseshemmeligheden, viser efter mindretallets opfattelse, hvor hurtigt bestemmelserne bliver utidssvarende i forhold til efterforskningsbehovet. De viser også, hvor relativt lang tid der går, fra efterforskningsbehovet konstateres (f.eks. ved hacking og telefonmisbrug), til der skabes fornøden lovhjæmmel.

Den form, der anvendes i dag i retsplejelovens § 781, hvor der indsættes stadig flere undtagelser fra kravet om, at der skal kunne straffes med fængsel i (mindst) 6 år, er ikke hensigtsmæssig i et samfund, hvor IT-anvendelsen er i konstant udvikling.

På denne baggrund finder mindretallet, at der på baggrund af den konstaterede udvikling i dag bør åbnes mulighed for, at domstolene kan afsige kendelse om indgreb i meddelelseshemmeligheden i alle situationer, hvor der reelt ikke er andre efterforskningsmuligheder. Mindretallet finder dog, at denne mere generelle adgang bør være forbeholdt for kriminalitet, der kan straffes med fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. I det omfang sådanne indgreb ønskes foretaget over for kriminalitet med et lavere strafmaksimum - som f.eks. børnepornografibestemmelsen i sin nuværende affattelse - må den eller de aktuelle bestemmelser fortsat nævnes særskilt.

8.3.2. Justitsministeriets overvejelser

Det er fortsat Justitsministeriets principielle synspunkt, at der generelt bør sættes snævre grænser for politiets adgang til at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden.

Som anført af flertallet i udvalget kan der imidlertid være særlige kriminalitetsformer, hvor sædvanlige efterforskningsmetoder ikke er tilstrækkelige. Justitsministeriet finder derfor - ligesom flertallet i udvalget - at der løbende på baggrund af udviklingen i kriminalitetsformerne må tages stilling til, om der - på enkelte områder - er særlige behov for at udvide adgangen til at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden. Der må i den forbindelse foretages en overordnet afvejning mellem på den ene side hensynet til en effektiv

kriminalitetsbekæmpelse og på den anden side hensynet til borgernes privatliv.

På det foreliggende grundlag har Justitsministeriet - ligesom flertallet i udvalget - kun overvejet, om der bør være adgang til at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden ved efterforskning af sager om udbredelse og besiddelse mv. af børnepornografi.

Da denne kriminalitet - på samme måde som »hacker-kriminalitet« - i dag i høj grad begås ad elektronisk vej, hvor mere traditionelle efterforskningsmetoder ikke er tilstrækkelige, kan Justitsministeriet tilslutte sig flertallets forslag om, at der i sager af denne karakter bliver mulighed for at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden, uanset at de almindelige krav om mindst 6 års fængsel i strafferammen ikke er opfyldt.

Det bemærkes i øvrigt, at det som ovenfor anført indgår i Brydensholt-udvalgets videre arbejde, om der kan være behov for yderligere udvidelser af adgangen til at foretage indgreb i meddelelseshemmeligheden.

9. Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser mv.

Lovforslaget skønnes ikke at have økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige af betydning.

Lovforslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser for erhvervslivet. Lovforslaget har ingen miljømæssige konsekvenser og indeholder ikke EU-retlige aspekter.

	Positive konsekvenser/ mindre udgifter	Negative konsekvenser/ merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen af betydning
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen af betydning
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Ingen EU-retlige aspekter	

10. Hørte myndigheder mv.

Et lovudkast om forældelse af strafansvar i sager om seksuelt misbrug af børn og forældelse af idømt straf har været sendt til høring hos:

Præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, Københavns Byret samt retterne i Århus, Odense, Ålborg og Roskilde, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Rigsadvokaten, Rigspolitichefen, Politidirektøren i København, Foreningen af

Politimestre i Danmark, Politifuldmægtigforeningen, Politiforbundet i Danmark, Advokatrådet, Det Danske Center for Menneskerettigheder, Nævnet for Etnisk Ligestilling, Børnerådet, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening samt Københavns og Frederiksberg kommuner, Foreningen af Socialchefer i Danmark, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Psykologforening, Ligestillingsrådet, Det Internationale Ligestillingsudvalg, Dansk Kvindesamfund og Foreningen Sex og Samfund.

Et lovudkast om forbud mod at anvende børn og unge under 18 år som pornomodeller har været sendt til høring hos de samme myndigheder mv., som er nævnt umiddelbart ovenfor, samt hos Landsorganisationen i Danmark (LO).

Delbetænkning II om børnepornografi og IT-efterforskning afgivet af Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet (*betænkning nr. 1377/1999*) har været sendt til høring hos:

Præsidenterne for Østre Landsret og Vestre Landsret, Københavns Byret samt retterne i Århus, Odense, Ålborg og Roskilde, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Rigsadvokaten, Rigspolitichefen, Politidirektøren i København, Foreningen af Politimestre i Danmark, Politifuldmægtigforeningen, Politiforbundet i Danmark, Advokatrådet, Nævnet for Etnisk Ligestilling, Det Danske Center for Menneskerettigheder, Red Barnet, Børnerådet, Brancheorganisationen for Telekommunikationsindustrien, Brancheorganisationen for Forbrugerelektronik, Canal Digital Danmark A/S, Center for IT-forskning, CSC Datacentralen, Dansk Dataforening, Elektronikindustrien, Foreningen af Internetleverandører, Grossistforeningen for Radio og Elektronik, IT-Brancheorganisationen, ITEK (Dansk Industri), Kommunedata, Leverandørforeningen for Radiokommunikation, Multi Medie Foreningen, PROSA, Registertilsynet, Samdata (HK), Sonofon I/S, Tele2 A/S, TeleDanmark A/S Telekommunikationsforbundet og Telia A/S.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

I bilag 1 til lovforslaget er de foreslåede regler sammenholdt med de nugældende regler.

Til § 1

Til nr. 1 (§ 93, stk. 3)

Ændringen går ud på, at den forlængede forældelsesfrist på 10 år for stedbarnsincest mv. efter straffelovens § 223, stk. 1 - der blev gennemført ved lov nr. 349 af 23. maj 1997 - også gælder for anden kønslig omgængelse end samleje (§ 224) og for homoseksuelle forhold (§ 225).

Til nr. 2 (§ 94, stk. 4)

Lovforslaget indebærer, at forældelse af det strafferetlige ansvar i sager om seksuelt misbrug af børn tidligst løber fra det tidspunkt, hvor den forurettede fylder 18 år.

Denne særlige regel om beregning af forældelsesfristen er navnlig udformet med henblik på tilfælde, hvor det misbrugte barn kan være knyttet til gerningsmanden på en sådan måde, at barnet føler sig presset til at hemmeligholde forbrydelsen. Det gælder først og fremmest incestsager og sager, hvor barnet er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse, jf. straffelovens § 210 og § 223, stk. 1.

Forslaget er imidlertid ikke begrænset hertil, men omfatter også tilfælde af seksuelt misbrug af børn, hvor der ikke foreligger et sådant særligt forhold mellem gerningsmanden og barnet.

Den særlige beregning af forældelsesfristen finder efter det foreslåede 2. pkt. også anvendelse på anden kønslig omgængelse end samleje (§ 224) og homoseksuelle forhold (§ 225). Med hensyn til incest følger dette af straffelovens § 210, stk. 3.

Der henvises nærmere til pkt. 2.4. i de almindelige bemærkninger.

Til nr. 3 (§ 97, stk. 4)

Bestemmelserne i nr. 1 og 2 er uændrede i forhold til den gældende bestemmelse.

Forslaget til nr. 3, der er ny, indebærer, at forældelsen af straffuldbyrdsen suspenderes, hvis iværksættelsen af fuldbyrdelsen hindres, fordi den domfældte unddrager sig fuldbyrdelsen.

Formålet med bestemmelsen er navnlig at undgå, at en domfældt kan unddrage sig fuldbyrdelsen af en straf ved at tage ophold i udlandet, indtil straffuldbyrdsen er forældet. Forslaget omfatter imidlertid også den, der i Danmark unddrager sig fuldbyrdelsen. Den rent indenlandske unddragelse vil dog i praksis formentlig langt sjældnere kunne føre til, at straffen uden den foreslåede suspensionsregel - ville blive forældet.

Afgørelsen af, om forældelse af straffuldbyrdsen er indtrådt, må efter forslaget - på lignende måde som ved vurderingen af forældelse af strafforfølgning - bero på en vurdering af myndighedernes indsats for at gennemtvinge fuldbyrdelsen.

Det er således ikke tilstrækkeligt til at suspendere forældelsen, at den pågældende opholder sig i udlandet, hvis myndighederne i Danmark forholder sig passive. Fuldbyrdelsen af straffen skal være søgt iværksat. Kravene til, hvilken aktivitet der skal udvises fra

myndighedernes side, afhænger af de konkrete omstændigheder i sagen, herunder f.eks. om der eksisterer udleveringsaftaler med den stat, som den pågældende opholder sig i, eller om det f.eks. gennem erfaring fra andre sager vedrørende den aktuelle stat på forhånd må anses for udelukket at få den pågældende udleveret, og det i øvrigt ikke er muligt at formå den pågældende til at vende hjem med henblik på fuldbyrdelse af straffen eller at overføre straffuldbyrdelsen til det land, hvor den pågældende befinder sig. Det kan således efter omstændighederne være tilstrækkeligt, at myndighederne ved henvendelse direkte til den dømte har indkaldt den pågældende til afsoning, hvis en anmodning om udlevering eller overførsel af straffuldbyrdelsen på forhånd må anses for udsigtsløs. Hvis den dømtes opholdssted er ukendt, må myndighederne ved efterlysning (f.eks. gennem Interpol) søge at tilvejebringe oplysning herom.

Ved vurderingen af, om der foreligger unddragelse, som suspenderer forældelsen, skal myndighedernes indsats for at gennemføre straffuldbyrdelsen tillægges betydning svarende til praksis vedrørende suspension af forældelse af strafansvar efter straffelovens § 94, stk. 5, 3. pkt.

Højesteret har i 1997 ved to afgørelser taget stilling til, om strafansvaret var forældet, fordi forfølgningen var standset, og hvor den pågældende person, som retsforfølgningen var rettet mod, opholdt sig i udlandet.

I den første sag, der er gengivet i *Ugeskrift for Retsvæsen 1997, s. 779*, blev den pågældende i 1985 tiltalt for i 1980 at have gjort sig skyldig i bl.a. tjenestemisbrug efter straffelovens § 155 og overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2 og 3, om afgivelse af urigtige eller vildledende offentlige meddelelser om et selskabs forhold og om overtrædelse af visse bestemmelser i selskabslovgivningen. Den pågældende havde taget ophold i England.

Højesteret fastslog ved kendelsen, at forfølgningen ikke var standset på ubestemt tid, og at forældelse derfor ikke var indtrådt. Højesteret lagde bl.a. vægt på, at anklagemyndigheden efter en beslaglæggelseskendelse den 9. februar 1989 iværksatte undersøgelser af muligheden for at få den pågældende udleveret eller for at formå den pågældende til frivilligt at møde i retten, og at anklagemyndigheden herved havde fulgt retsmidlet op med de forfølgningsskridt, der inden for det praktisk mulige i den foreliggende sag måtte anses for relevante og rimelige for at søge sagen fremmet. Højesteret fandt imidlertid ud fra en vurdering af den forholdsvis beskedne straf, som en domfældelse kunne antages at ville medføre, sammenholdt med den

ulempe, som beslaglæggelsen medførte, at beslaglæggelsen burde ophæves.

Det kan supplerende oplyses, at der fortsat er rejst tiltale i sagen, der nu afventer berømmelse til domsforhandling.

I den anden sag, der er gengivet i *Ugeskrift for Retsvæsen 1997, s. 1238*, var der rejst tiltale mod den pågældende for ulovlige våbentransporter i perioden juli 1978 til september 1980 efter straffelovens § 110 c, og skyldnersvig efter straffelovens § 283, stk. 1, nr. 1, i februar 1983.

Den pågældende havde været varetægtsfængslet og rejste umiddelbart efter udløbet af varetægtsfængslingen i februar 1983 til udlandet, hvor han hævdede et betydeligt pengebeløb, der var omfattet af en beslaglæggelse. I oktober 1983 afsagde byretten fængslingskendelse over den pågældende in absentia, og anklagemyndigheden efterlyste ham derefter internationalt for skyldnersvig. Et anlageskrift af 27. april 1984 og et tillægsanklageskrift af 9. september 1985 blev begge forkyndt for den pågældende gennem det danske konsulat i Cape Town. Straffesagerne mod andre involverede i sagskomplekset blev fremmet af anklagemyndigheden. I februar 1984 blev den tiltalte begæret udleveret til strafforfølgning fra Sydafrika, men dette blev afvist af det sydafrikanske justitsministerium. Den 25. maj 1994 blev våbenembargoen ophævet, efter at den politiske situation i Sydafrika var ændret, og den 11. august 1995 spurgte anklagemyndigheden Udenrigsministeriet, om udleveringsbegæringen kunne genfremsættes. Udenrigsministeriet meddelte den 18. marts 1996, at den pågældende ville kunne udleveres. Højesteret lagde ved afgørelsen vægt på, at den pågældende rejste til udlandet og tog ophold i Sydafrika, kort tid efter at han først havde været varetægtsfængslet, og at han i udlandet hævdede indestående på en bankkonto, som han vidste var omfattet af byrettens beslaglæggelse til sikkerhed for konfiskationskrav. Højesteret lagde herved til grund, at den pågældende havde taget ophold i udlandet for at undgå strafforfølgningen. Det blev endvidere lagt til grund, at det først efter de politiske ændringer i Sydafrika blev muligt at få den pågældende udleveret til strafforfølgning i Danmark. Anklagemyndigheden fandtes på den baggrund ikke at have standset forfølgningen på ubestemt tid, og sagen fandtes ikke forældet.

Det kan supplerende oplyses, at der fortsat er rejst tiltale i sagen, og at sagen for tiden beror på de sydafrikanske myndigheders behandling af den danske anmodning om udlevering.

Det er efter forslaget ikke afgørende, med hvilket motiv den dømte eventuelt har taget ophold i udlan-

det. Der vil kunne indtræde suspension, selv om den dømte ikke har haft motiv til at unddrage sig fuldbyrdelsen af den idømte frihedsstraf, da den pågældende tog ophold i udlandet.

Suspensionen af forældelsesfristen regnes fra det tidspunkt, hvor fuldbyrdelsen »hindres«. Det vil i almindelighed sige, hvor den dømte trods myndighedernes krav herom ikke møder til afsoning. Har der ikke været forudgående direkte kontakt til den dømte, må suspensionen normalt regnes fra fremsættelsen af anmodning om udlevering eller overførsel af straffuldbyrdelsen. Er den dømtes opholdssted ukendt for myndighederne, må suspensionen som udgangspunkt regnes fra det tidspunkt, hvor den pågældende efterlyses.

Til nr. 4 (§ 97, stk. 6)

Ændringen er en konsekvens af lovforslagets § 1, nr. 3.

Efter den gældende bestemmelse i straffelovens § 97, stk. 6, 2. pkt., regnes forældelsen af *reststraffen* ved f.eks. undvigelse eller udeblivelse efter udgang fra straffuldbyrdelsens afbrydelse, jf. herved pkt. 3.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Efter forslaget præciseres det ved en henvisning til den foreslåede bestemmelse i § 97, stk. 4, nr. 3, at også i denne situation suspenderes forældelsen, hvis iværksættelsen af fuldbyrdelsen af *reststraffen* hindres, fordi den domfældte unddrager sig fuldbyrdelsen.

I denne sammenhæng må forældelsen anses for suspenderet fra henholdsvis undvigelsen og det tidspunkt, hvor den dømte efter udgang skulle være vendt tilbage til afsoningsinstitutionen. Også i denne sammenhæng er det imidlertid en forudsætning for suspensionen, at myndighederne har udfoldet rimelige bestræbelser for at gennemføre straffuldbyrdelsen, jf. bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i § 97, stk. 4, nr. 3.

Til nr. 5 (§ 230)

1. Den foreslåede bestemmelse indebærer, at det gøres strafbart at anvende børn og unge under 18 år som pornomodeller.

Efter bestemmelsen straffes den, der optager utugtige fotografier, film eller lignende af en person under 18 år med forsæt til at sælge eller udbrede materialet.

Efter bestemmelsen er den beskyttede personkreds ikke begrænset til unge på 15-17 år, men omfatter også børn under 15 år. Som nævnt ovenfor i de almindelige bemærkninger under pkt. 4.2 er der allerede i dag bestemmelser i straffeloven, der gør det strafbart at have seksuelle forhold til børn under 15 år eller at medvirke til, at andre har sådanne kønlige forhold til

børn under 15 år. Dette gælder også for forhold, der finder sted i forbindelse med optagelse af utugtige (pornografiske) fotografier, film eller lignende.

Den, der anvender et barn under 15 år som pornomodel, vil således være omfattet af de gældende bestemmelser i straffelovens § 222 (samleje med et barn under 15 år), § 224 (anden kønslig omgængelse end samleje) eller § 225 (homoseksuelle forhold). Strafansvaret efter disse bestemmelser omfatter ikke kun den voksne person, der under optagelsen har deltaget i den seksuelle handling med barnet. Andre personer, der har været impliceret i optagelsen f.eks. som producent, instruktør eller fotograf, vil efter omstændighederne kunne straffes efter reglerne om medvirken, jf. straffelovens § 23. Har barnet ikke intim seksuel kontakt til andre, vil forholdet være strafbart efter straffelovens § 232, hvis der i forbindelse med optagelsen må antages at være foretaget en groft krænkende handling, f.eks. ved at anvende barnet som model for fotografering af kønsdele eller af seksuelt prægede berøringer. Strafbarheden i de sidstnævnte tilfælde beror på, at et barn under 15 år i almindelighed ikke gyldigt vil kunne give samtykke til sådanne forhold. Endvidere vil sådanne optagelser være omfattet af § 235 om fremstilling af børnepornografi med forsæt til erhvervsmæssigt salg eller udbredelse på anden måde.

Anvendes en person under 15 år som pornomodel, forudsættes det, at der ikke blot straffes efter den nye bestemmelse i § 230, men at der også straffes efter de nævnte andre bestemmelser, når betingelserne herfor er opfyldt.

Begrebet »utugtigt« skal forstås på samme måde som i § 235. Umiddelbart omfattet vil således være tilfælde, hvor optagelsen angår et seksuelt forhold (samleje eller samlejelignende forhold), som den unge har med en eller flere andre modeller. Optagelser af seksuelle forhold mellem to unge, der begge er under 18 år, er også omfattet. Utugtige fotografier og film kan også bestå i, at den unge optages i seksuelt prægede stillinger uden medvirken af andre modeller. Almindelige nøgenbilleder, hvor der ikke fokuseres på kønsdelene, falder uden for begrebet »utugtigt«.

Bestemmelsen tager i første række sigte på optagelse af utugtige fotografier og film (pornografiske film). Tilføjelsen »eller lignende« angiver, at også andre former for billedoptagelse er omfattet. Tilfælde, hvor der via kamera sker direkte transmission af de utugtige scener, uden at transmissionen nødvendigvis er forbundet med en »lagring« af billeder, tilsigtes også omfattet af udtrykket »optager utugtige billeder, film eller lignende« eller den fuldstændige analogi af dette udtryk.

Optagelse af utugtige fotografier mv. af en person under 18 år falder uden for bestemmelsen, hvis optagelsen foregår skjult for den unge. I så fald vil optagelsen henhøre under straffelovens § 232 (blufærdighedskrænkelser i form af beluring) og/eller § 264 a om uberettiget fotografering mv. af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted.

Det er ikke en del af gerningsindholdet i den foreslåede bestemmelse, at den unge har fået betaling for at optræde som model. Det kræves heller ikke, at den unge har været udsat for et pres for at optræde. Også helt frivillige forhold er omfattet. Anvendes tvang, henhører forholdet tillige under § 216 eller § 217 (om voldtægt mv., evt. jf. § 224 eller § 225), hvis der er tale om samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje.

Efter bestemmelsen kræves det, at optagelsen sker med henblik på salg eller anden udbredelse. Kerneområdet vil således være optagelse af fotografier mv., som efterfølgende anvendes til fremstilling af blade, film, mv., der udbydes til salg. Bestemmelsen er imidlertid ikke begrænset til salg eller udbredelse som led i erhvervsmæssig virksomhed. Den omfatter også tilfælde, hvor optagelserne gøres tilgængelige vederlagsfrit på Internettet, eller hvor udbredelsen sker ved bytte eller i lukkede kredse, herunder foreninger med et begrænset antal medlemmer. Udtrykket »udbredelse« er således ikke begrænset til erhvervsmæssig udbredelse eller udbredelse i en videre kreds. Optagelse med henblik på udbredelse i en snævrere kreds er også omfattet.

Den foreslåede bestemmelse omfatter på den anden side ikke enhver optagelse af utugtige fotografier, film m.v. af unge under 18 år. Private optagelser vil således som udgangspunkt falde uden for bestemmelsen. Det skyldes, at der normalt ikke ved sådanne optagelser vil foreligge forsæt til salg eller anden udbredelse. Selve optagelsen kan være strafbar efter andre bestemmelser i straffeloven, hvis den eller de personer, optagelsen angår, er under 15 år, jf. ovenfor. Er der derimod tale om optagelse af utugtige fotografier mv. af unge på 15-17 år uden forsæt til salg eller udbredelse, vil selve optagelsen som udgangspunkt være straffri. Udbredes sådanne optagelser efterfølgende - f.eks. af den ene part i et parforhold, der ikke længere består - vil der efter omstændighederne kunne straffes for overtrædelse af straffelovens § 264 d (uberettiget videregivelse af billeder vedrørende en andens private forhold).

Strafansvaret omfatter den, der optager de utugtige fotografier eller film med forsæt til salg eller udbredelse, samt den, der medvirker hertil, jf. straffelovens § 23. Strafansvaret er således ikke begrænset til foto-

grafnen og en eventuel instruktør, men omfatter efter omstændighederne f.eks. også den, der har skaffet de unge modeller, og den, der har bestilt optagelser med modeller, der er under 18 år. Angår optagelsen et seksuelt forhold mellem en person under 18 år og en anden model, vil denne anden model kunne straffes efter bestemmelsen i det omfang, den pågældende samtidig står for optagelsen eller medvirker hertil.

Det er uden betydning, hvor optagelsen finder sted. Bestemmelsen er således ikke begrænset til optagelser, der foregår i Danmark. Også optagelser i udlandet er omfattet af bestemmelsen. Spørgsmålet om, hvorvidt der er dansk straffemyndighed i forhold til optagelser i udlandet, afgøres efter de almindelige juridiktionsregler i straffelovens §§ 6-12.

Overtrædelsen af den foreslåede bestemmelse fuldbyrdes ved optagelsen. Er optagelsen sket, vil overtrædelsen således være fuldbyrdet, selv om der endnu ikke er sket salg eller udbredelse. Da der er fængsel i strafferammen, er forsøgshandlinger også strafbare, jf. straffelovens § 21. Det indebærer, at der f.eks. også vil kunne straffes i tilfælde, hvor optagelsen er forbedret, men hvor politiet når at gribe ind, inden optagelsen gennemføres.

2. Strafansvar forudsætter som udgangspunkt, at der foreligger forsætligt forhold fra gerningsmandens side. Det kræves således bl.a., at gerningsmanden på tidspunktet for optagelsen har forsæt til at sælge eller udbrede materialet. Sker der faktisk et (udbud til) salg eller en udbredelse, vil der i almindelighed være en formodning for, at forsættet hertil også forelå på optagelsestidspunktet, medmindre der er særlige holdpunkter for noget andet. Må det imidlertid lægges til grund, at forsættet til salg eller anden udbredelse først er indtrådt efterfølgende, vil der ikke kunne straffes efter den foreslåede bestemmelse. I stedet vil der efter omstændighederne kunne straffes for overtrædelse af straffelovens § 264 d, jf. ovenfor.

Det kræves som udgangspunkt også, at gerningsmanden har forsæt i relation til, at den unge model er under 18 år. På dette punkt er det imidlertid fundet rigtigt at udstrække det strafbare område til også at omfatte tilfælde, hvor der kun kan bevises at foreligge uagtsomhed i relation til den unges alder. En fotograf/instruktør vil således kunne straffes for at anvende en model på 17 år, selv modellen ser ud til at være ældre, hvis det kan lægges til grund, at fotografen/instruktøren ikke har undersøgt spørgsmålet om modelens alder på en ordentlig måde. Denne udvidelse af strafansvaret, der er sket ved en henvisning til § 226, skal ses i sammenhæng med, at det vil være meget enkelt for personer, der optager utugtige fotografier,

film mv., på forhånd at sikre sig oplysninger om modellernes alder, f.eks. ved anmode modeller, som agtes anvendt, om at forevise dokumentation, der viser, om de pågældende er 18 år eller derover.

Udvidelsen vil være uden praktisk betydning, hvis der er tale om anvendelse af meget unge modeller. Her vil der uden videre kunne statureses forsæt med hensyn til, at modellen er under 18 år.

3. Straffen for optagelse af utugtige fotografier, film eller lignende foreslås fastsat til hæfte eller fængsel indtil 2 år. Baggrunden herfor er bl.a., at anvendelse af unge under 18 år som pornomodeller ofte vil være udtryk for en hensynsløs spekulation i at udnytte unge mennesker for egen vindings skyld. De pågældende unge vil eventuelt kunne være blevet presset eller lokket til at medvirke, og de vil typisk ikke være i stand til at overskue, hvilke konsekvenser en medvirken i sådanne optagelser og den efterfølgende udbredelse af materialet vil kunne have.

I grovhedsvurderingen vil også indgå karakteren af de seksuelle forhold, som optages med den unge som model, herunder om der er tale om groft utugtige forhold som nævnt i § 235, stk. 2.

Under formildende omstændigheder foreslås det, at straffen er bøde. Det forudsættes, at bødestraf ikke anvendes, hvis optagelserne er sket som led i en erhvervsmæssig virksomhed.

Er der tale om brug af unge under 15 år som modeller, skal der som ovenfor nævnt straffes i »sammenstød« med § 222, jf. eventuelt § 224 eller § 225, samt § 232 og § 235, hvis betingelserne for tillige at henføre forholdet under en eller flere af disse bestemmelser er opfyldt. Bestemmelserne i § 222, jf. eventuelt § 224 og § 225, om samleje og andre samlejelignende forhold med et barn under 15 år, har et strafmaksimum på fængsel i 6 år. Er barnet under 12 år kan straffen stige til fængsel indtil 10 år. Straffen for blufærdighedskrænkelser efter § 232 er fængsel indtil 4 år eller under formildende omstændigheder hæfte eller bøde. Om § 235 henvises til bemærkningerne nedenfor. En samtidig overtrædelse af den nye bestemmelse i § 230 og af en eller flere af de nævnte andre bestemmelser vil føre til, at straffen skal fastsættes inden for den strengeste af de strafferammer, der kommer i betragtning, jf. straffelovens § 88.

Til nr. 6 (§ 235):

1. Stk. 1, 1. pkt., svarer til det nugældende stk. 1 med den ændring, at ordene »eller med forsæt hertil fremstiller eller skaffer sig« er udgået. Der er ikke hermed tilsigtet nogen realitetsændring. Når det at fremstille eller skaffe sig børnepornografisk materiale med

forsæt til erhvervsmæssig udbredelse er medtaget i gerningsindholdet i den gældende bestemmelse i § 235, stk. 1, skyldes det, at bestemmelsen oprindeligt var et bødedelikt, og at det derfor ikke uden en særlig bestemmelse herom var muligt at straffe for forsøg, jf. straffelovens § 21, stk. 3. Da der nu indgår fængsel i strafferammen, er der ikke længere behov for en selvstændig kriminalisering af sådanne forsøgshandlinger.

Overtrædelsen af den foreslåede bestemmelse i stk. 1, 1. pkt., fuldbyrdes ved den erhvervsmæssige udbredelse, herunder salg. Pågribes en person, der f.eks. har fremstillet eller indkøbt børnepornografisk materiale med henblik på videresalg, men har (videre)salg endnu ikke fundet sted, skal der således fremover straffes for forsøg på overtrædelse af bestemmelsen og ikke som hidtil for fuldbyrdet overtrædelse af bestemmelsen.

En person, der ikke blot er mellemmand, men som selv optager børnepornografiske fotografier, film mv., hvori børn under 15 år anvendes som pornomodeller, med henblik på erhvervsmæssig udbredelse af materialet, vil ikke kun pådrage sig strafansvar efter den foreslåede bestemmelse (eller forsøg herpå, hvis den pågældende pågribes, inden udbredelsen er sket). Den pågældende vil også ifalde strafansvar efter den foreslåede bestemmelse i § 230 samt for de sædelighedsforbrydelser, der er begået i forbindelse med selve optagelsen, herunder f.eks. §§ 222, 224, 225 (eventuelt sammenholdt med straffelovens § 23 om medvirken) eller § 232. Ved en sådan overtrædelse af en flerhed af bestemmelser, straffes i sammenstød.

2. Stk. 1, 2. pkt., indebærer en udvidelse, således at ikke alene den erhvervsmæssige udbredelse, men også udbredelse i en videre kreds, omfattes af bestemmelsen.

Som eksempel på udbredelse i en videre kreds kan nævnes distribution i »klubber« på Internettet eller ad andre kanaler, hvor der er regler i klubben om, at man for at være medlem skal sende et bestemt antal billeder til alle medlemmer af klubben, hvorefter man fra andre modtager billeder på samme måde. Sådant udveksling af børnepornografi er omfattet af bestemmelsen, hvis klubben har et større antal medlemmer. Er der derimod tale om videregivelse af børnepornografisk materiale til en enkelt eller nogle få personer under private former, vil forholdet ikke være omfattet af stk. 1, men i stedet af bestemmelsen i stk. 2 om besiddelse mv.

Hvad der er anført ovenfor i relation til stk. 1, 1. pkt., om forsøg og om straf i sammenstød med andre bestemmelser i straffelovens 24. kapitel om forbrydel-

ser mod kønssædeligheden, gælder tilsvarende i forhold til stk. 1, 2. pkt.

3. Endvidere foreslås strafmaksimum for overtrædelse af straffelovens § 235, stk. 1, forhøjet til fængsel i 2 år.

4. Bestemmelsen i stk. 2 foreslås udvidet til ud over besiddelse tillige at omfatte det forhold, at en person mod vederlag gør sig bekendt med de særlige former for børnepornografisk materiale, der er nævnt i bestemmelsen. Det nævnte »vederlag« omfatter enhver form for modydelse, herunder at der byttes med andre ydelser. Det er uden betydning, på hvilken måde vederlaget erlægges, herunder om betalingen formidles via udbyderen eller sker direkte til indehaveren af den pågældende hjemmeside.

Der foreslås herudover en omredigering af bestemmelsen. Denne omredigering indebærer ingen ændring af gerningsindholdet i øvrigt. Det er således de samme former for grovere børnepornografisk materiale, der er omfattet af bestemmelsen. Heraf følger også, at udtrykket »børn« ikke skal forstås på den måde, at der skal være mere end et barn i seksuelle situationer på de pågældende billeder. Er der eksempelvis tale om et fotografi, som viser ét barn og en voksen, der har samleje eller anden kønslig omgængelse, vil bestemmelsen som hidtil kunne finde anvendelse. Bestemmelsen vil også som hidtil kunne anvendes i forhold til fotografier mv. af et enkelt barn, der anvender genstande på groft utugtig måde.

5. For så vidt angår strafferammen i § 235, stk. 2, der i dag alene omfatter bøde, foreslås det, at bødestraf fastholdes som normalstraffen for denne type overtrædelse, der i grovhed er mindre alvorlig end overtrædelse af stk. 1. Der kan imidlertid forekomme tilfælde, hvor bødestraf må anses for utilstrækkelig. Det foreslås derfor, at straffen er hæfte eller fængsel indtil 6 måneder, hvis der foreligger skærpene omstændigheder.

Skærpelsesreglen tager bl.a. sigte på tilfælde, hvor den pågældende betaler betydelige beløb for at modtage den grovere form for børnepornografisk materiale, der er omfattet af bestemmelsen, eller for at få adgang til at gøre sig bekendt med sådant materiale. Der vil ligeledes foreligge skærpene omstændigheder, hvis den pågældende besidder - eller mod vederlag har gjort sig bekendt med - et meget stort antal børnepornografiske fremstillinger eller et større antal fremstillinger af særlig grove forhold, f.eks. voldtægt af børn.

Endvidere indebærer den foreslåede strafferamme, at forsøg er strafbart, jf. straffelovens § 21, stk. 3, og at der ikke kun kan foretages ransagning hos en mis-

tænkt, men også hos en ikke-mistænkt person, jf. retsplejelovens § 795.

6. Den foreslåede nye affattelse af § 235 svarer i det hele til forslaget fra Brydesholt-udvalget, jf. betænkning nr. 1377/1999, side 100, med den undtagelse, at ordet »retsstridig« ikke er medtaget i selve lovteksten. Som anført ovenfor i de almindelige bemærkninger under pkt. 6 er denne afvigelse ikke udtryk for nogen realitetsforskel.

Til § 2

Til nr. 1 (§ 781, stk. 1, nr. 3):

Den foreslåede bestemmelse indebærer, at der i forbindelse med efterforskning af sager vedrørende overtrædelse af straffelovens § 235 om børnepornografi kan foretages indgreb i meddelelseshemmeligheden, herunder telefonaflytning og teleoplysning, såfremt der er bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages sendelser til eller fra en mistænkt, og indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen. Indgrebet kan således foretages, uanset det almindelige krav om mindst 6 års fængsel i strafferammen ikke er opfyldt.

Til § 3

Stk. 1 angiver den foreslåede lovs ikrafttrædelsesdato.

Overgangsreglen i stk. 2 svarer til den overgangsregel, der blev fastsat ved indførelsen af de gældende regler om forældelse i straffeloven, jf. § 2, stk. 2, i lov nr. 248 af 9. juni 1967 om ændring af straffeloven. Der henvises herom til Straffelovrådets betænkning nr. 433/1966 om strafferetlig forældelse mv., s. 32-33.

Efter den foreslåede overgangsregel er det hovedreglen, at de nye forældelsesregler også finder anvendelse med hensyn til lovovertrædelser, der er begået - og frihedsstraf og andre retsfølger, der er idømt - før lovens ikrafttræden. Hvis der imidlertid inden lovens ikrafttræden er indtrådt forældelse efter de hidtil gældende regler, finder de nye regler ikke anvendelse. Men er der ikke indtrådt en sådan forældelse, skal de nye regler efter forslaget anvendes på de ældre lovovertrædelser og tidligere idømte straffe, selv om det kan betyde en senere forældelse end efter de gældende regler.

En overgangsregel som den foreslåede er efter Justitsministeriets opfattelse ikke i strid med forbudet mod straffelove med tilbagevirkende kraft i artikel 7, stk. 1, i den europæiske menneskerettighedskonventi-

on. Efter denne bestemmelse kan ingen kendes skyldig i strafbart forhold på grund af en handling eller undladelse, der ikke udgjorde en forbrydelse efter national eller international ret på det tidspunkt, da den blev begået. Der kan heller ikke pålægges en strengere straf end den, der var anvendelig på det tidspunkt, da lovovertrædelsen blev begået. Bestemmelsen forbyder således nykriminaliseringer og strafskærpelser med tilbagevirkende kraft, men afskærer efter Justitsministeriets opfattelse ikke forlængelse af forældelsesfristen for forbrydelser, der ved lovændringen endnu ikke er forældet efter de hidtidige regler.

Til § 4

Bestemmelsen indebærer, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland. Lovens § 1 kan dog helt eller delvis sættes i kraft for Færøerne ved kongelig anordning. For Grønland gælder en særlig kriminallov, og der er derfor ikke foreslået en hjemmel til at sætte de lovændringer, der er omfattet af lovens § 1, i kraft for Grønland. For både Færøerne og Grønland er der en særlig retsplejelov, og forslaget indeholder derfor ikke hjemmel til at sætte lovens § 2 i kraft for disse dele af riget.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 648 af 12. august 1997, som ændret senest ved lov nr. 228 af 4. april 2000 og lov nr. 230 af 4. april 2000, foretages følgende ændringer:

§ 93. ---

Stk. 2. ---

Stk. 3. For overtrædelse af denne lovs §§ 223, stk. 1, og 289, 1. pkt., eller §§ 13, 15 eller 16 i skattekontrolloven er forældelsesfristen i intet tilfælde mindre end 10 år. Det samme gælder strafansvar for overtrædelse af momsloven, hvorved nogen unddrager sig betaling af afgift, eller som medfører, at nogen uberettiget opnår udbetaling af afgift.

Stk. 4. ---

§ 94. Forældelsesfristen regnes fra den dag, da den strafbare virksomhed eller undladelse er ophørt.

Stk. 2. Når strafbarheden afhænger af eller påvirkes af en indtrådt følge eller anden senere begivenhed, regnes fristen dog først fra følgens eller begivenhedens indtræden.

Stk. 3. Er forholdet begået på et dansk skib uden for riget, regnes fristen fra den dag, da skibet er kommet til dansk havn. Fristens begyndelsestidspunkt kan dog ikke efter denne bestemmelse udskydes i mere end 1 år.

1. § 93, stk. 3, 1. pkt., affattes således:

»For overtrædelse af denne lovs § 223, stk. 1, §§ 224 og 225, jf. § 223, stk. 1, samt § 289, 1. pkt., eller §§ 13, 15 eller 16 i skattekontrolloven er forældelsesfristen i intet tilfælde mindre end 10 år.«

2. I § 94 indsættes efter stk. 3 som nyt stykke:

Gældende formulering

Stk. 4. Forældelsesfristen afbrydes ved ethvert rettergangsskridt, hvorved den pågældende sigtes for overtrædelsen. I sager, der efter retsplejeloven kan afgøres ved vedtagelse af bødeforelæg udfærdiget af politiet, afbrydes forældelsesfristen, når sigtede gøres bekendt med forelægget. I andre tilfælde, hvor straf for en overtrædelse kan pålægges af en administrativ myndighed, afbrydes fristen, når den pågældende gøres bekendt med, at han er sigtet for overtrædelsen. Afbrydes forældelsesfristen over for nogen, som har handlet på en juridisk persons vegne, har fristafbrydelsen også virkning i forhold til den pågældende juridiske person. Afbrydelse af forældelsesfristen over for en juridisk person har ikke virkning i forhold til personer, der har handlet på den juridiske persons vegne.

Stk. 5. Frafaldes forfølgningen, uden at beslutning herom omgøres af overordnet anklagemyndighed inden for den almindelige omgørelsesfrist, løber forældelsesfristen videre, som om forfølgning ikke havde fundet sted. Dette gælder også, når forfølgning standses på ubestemt tid. Skyldes standsningen, at sigtede har unddraget sig forfølgningen, medregnes forfølgningstiden dog ikke ved beregningen af forældelsesfristen.

§ 97. ---*Stk. 2-3. ---*

Stk. 4. I forældelsesfristen medregnes ikke den tid, i hvilken

- 1) fuldbyrdelse er udsat ved betinget dom eller betinget benådning.
- 2) den pågældende udstår anden frihedsstraf eller er undergivet anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter.

*Stk. 5. ---**Lovforslaget*

»*Stk. 4.* For overtrædelse af denne lovs §§ 210, 216-220 og 222-223 regnes forældelsesfristen dog tidligst fra den dag, den forurettede fylder 18 år. Det samme gælder overtrædelse af denne lovs § 224 og § 225, jf. §§ 216-220 og 222-223.«

Stk. 4 og 5 bliver herefter stk. 5 og 6.

3. § 97, stk. 4, affattes således:

»*Stk. 4.* I forældelsesfristen medregnes ikke den tid, i hvilken

- 1) fuldbyrdelse er udsat ved betinget dom eller betinget benådning,
- 2) den pågældende udstår anden frihedsstraf eller er undergivet anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter, eller
- 3) iværksættelsen af fuldbyrdelsen hindres, fordi den pågældende undtager sig fuldbyrdelsen.«

Gældende formulering

Stk. 6. Er der truffet bestemmelse om genindsættelse eller prøveløsladelse eller prøveudskrivning eller efter betinget benådning for en del af en straf, regnes forældelsesfristen for reststraffen eller den resterende del af anden retsfølge fra bestemmelsen om genindsættelse. Afbrydes fuldbyrdelsen på anden måde end ved prøveløsladelse, prøveudskrivning eller benådning, regnes fristen fra afbrydelsen.

§ 235. Den, som erhvervsmæssigt sælger eller på anden måde udbreder eller med forsæt hertil fremstiller eller skaffer sig utugtige fotografier, film eller lignende af børn, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.

Stk. 2. Den, som besidder fotografier, film eller ligende af børn, der har samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje, straffes med bøde. På samme måde straffes den, som besidder fotografier, film eller lignende af børn, der har kønslig omgang med dyr, eller som anvender genstande på groft utugtig måde.

§ 781. Indgreb i meddelelseshemmeligheden må kun foretages, såfremt

1) ---

2) ---

Lovforslaget

4. I § 97, *stk. 6, 2. pkt.*, indsættes efter »afbrydelsen«: », jf. dog *stk. 4, nr. 3*«.

5. Efter § 229 indsættes:

»§ 230. Den, der optager utugtige fotografier, film eller lignende af en person under 18 år med forsæt til at sælge eller på anden måde udbrede materialet, straffes med hæfte eller fængsel indtil 2 år, under formildende omstændigheder med bøde. § 226 finder tilsvarende anvendelse.«

6. § 235 affattes således:

»§ 235. Den, som erhvervsmæssigt sælger eller på anden måde udbreder utugtige fotografier, film eller lignende af børn, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 2 år. På samme måde straffes den, som i en videre kreds udbreder sådanne fremstillinger.

Stk. 2. Den, som besidder eller mod vederlag gør sig bekendt med fotografier, film eller lignende af børn, der

- 1) har samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje,
- 2) har kønslig omgang med dyr eller
- 3) anvender genstande på groft utugtig måde, straffes med bøde eller under skærpende omstændigheder med hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.«

§ 2

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 713 af 13. september 1999, som ændret ved lov nr. 231 af 4. april 2000, foretages følgende ændring:

Gældende formulering

- 3) efterforskningen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 124, stk. 1, 125, 127, stk. 1, 193, stk. 1, 245, 252, stk. 1, 266, 281, 286, stk. 1, eller 289 eller en overtrædelse af udlændingelovens § 59, stk. 3.

Stk. 2-5. ---

Lovforslaget

1. I § 781, *stk. 1, nr. 3*, indsættes efter »193, stk. 1,«: »235,«.

Konvention nr. 182*Oversættelse april 2000***KONVENTION OM FORBUD MOD
OG OMGÅENDE INDSATS TIL AFSKAFFELSE AF
DE VÆRSTE FORMER FOR BØRNEARBEJDE**

Den Internationale Arbejdsorganisations generalkonference,

der er blevet sammenkaldt i Genève af Styrelsesrådet for Den Internationale Arbejdsorganisation og som er trådt sammen til sin 87. samling den 1. juni 1999, og

som finder, at behovet for at vedtage nye instrumenter vedrørende forbud mod og afskaffelse af de værste former for børnearbejde har den højeste prioritet i forbindelse med national og international indsats, herunder internationalt samarbejde og bistand, med henblik på at komplementere konventionen og henstillingen om minimumsalder for beskæftigelse, 1973, som fortsat er de grundlæggende instrumenter vedrørende børnearbejde, og

som finder, at effektiv afskaffelse af de værste former for børnearbejde kræver en omgående og omfattende indsats, under hensyntagen til betydningen af gratis grundlæggende uddannelse og behovet for at fjerne de pågældende børn fra sådant arbejde og at sørge for deres rehabilitering og sociale integration, samtidig med at man ser på deres familiers behov, og

som minder om resolutionen vedrørende afskaffelse af børnearbejde, der blev vedtaget af Den Internationale Arbejdskonference på dens 83. samling i 1996, og

som erkender, at børnearbejde i vidt omfang er forårsaget af fattigdom og at den langfristede løsning ligger i varig økonomisk vækst, der fører

til sociale fremskridt, særlig afhjælpning af fattigdom og indførelse af almen undervisning, og

som minder om konventionen om børns rettigheder, der blev vedtaget af FN's generalforsamling den 20. november 1989, og

som minder om ILO-erklæringen om grundlæggende principper og rettigheder i forbindelse med arbejde og opfølgningen herpå, der blev vedtaget af Den Internationale Arbejdskonference på den 86. samling i 1998, og

som minder om, at nogle af de værste former for børnearbejde er omfattet af andre internationale instrumenter, særlig konventionen om tvangsarbejde, 1930, og FN's supplerende konvention om ophævelse af slaveri, slavehandel og institutioner og praksis, der ligner slaveri, 1956, og

som har besluttet at vedtage visse forslag med hensyn til børnearbejde, hvilket er punkt 4 på samlingens dagsorden, og

som har besluttet, at disse forslag skal tage form af en international konvention,

vedtager i dag den 17. juni 1999 følgende konvention, der betegnes konventionen om de værste former for børnearbejde, 1999.

Artikel 1

Enhver medlemsstat, der ratificerer denne konvention, skal som et hasteanliggende iværksætte omgående og effektive foranstaltninger

Bilag til f. t. l. vedr. straffeloven og retsplejeloven

med henblik på at sikre et forbud mod og afskaffelse af de værste former for børnearbejde.

Artikel 2

I denne konventionen betyder udtrykket »barn« enhver person under 18 år.

Artikel 3

I denne konvention omfatter udtrykket »de værste former for børnearbejde«

- a) alle former for slaveri eller slaverilignende forhold som fx salg af og handel med børn, gældsslaveri, trældom og tvangsarbejde, herunder tvangsrekruttering af børn til brug i væbnede konflikter,
- b) brug af, formidling af eller tilbud om børn til prostitution, fremstilling af pornografi eller pornografiske forestillinger,
- c) brug af, formidling af eller tilbud om børn til ulovlige aktiviteter, særlig i forbindelse med fremstilling af og handel med narkotika, som defineret i de relevante internationale traktater,
- d) arbejde, der ifølge dets karakter eller de forhold, som det udføres under, kan skade børns helbred, sikkerhed eller moral.

Artikel 4

1. De typer af arbejde, der henvises til i artikel 3 d, fastsættes ved national lovgivning eller forskrifter eller af den kompetente myndighed efter høring af de berørte arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer, under hensyntagen til relevante internationale normer, særlig nr. 3 og 4 i henstillingen om de værste former for børnearbejde, 1999.

2. Den kompetente myndighed skal, efter høring af de berørte arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer, kortlægge, hvor de således fastlagte former for arbejde forefindes.

3. Listen over de typer af arbejde, der fastlægges i henhold til denne artikels stk. 1, skal med mellemrum gennemgås og om nødvendigt revideres i samarbejde med de berørte arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer.

Artikel 5

Enhver medlemsstat skal, efter høring af arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer, iværksætte eller udpege passende mekanismer med henblik på at overvåge gennemførelsen af

de bestemmelser, der gennemfører denne konvention.

Artikel 6

1. Enhver medlemsstat skal udarbejde og gennemføre handlingsplaner, der prioriterer afskaffelsen af de værste former for børnearbejde.

2. Sådanne handlingsplaner skal udformes og gennemføres i samarbejde med relevante regeringsinstitutioner samt arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer, under behørig hensyntagen til andre relevante gruppers synspunkter.

Artikel 7

1. Enhver medlemsstat skal træffe alle nødvendige foranstaltninger for at sikre en effektiv gennemførelse og håndhævelse af de bestemmelser, hvorved denne konvention sættes i kraft, herunder bestemmelser om og anvendelse af strafferetlige sanktioner, eller eventuelle andre sanktioner.

2. Enhver medlemsstat skal, under hensyntagen til vigtigheden af uddannelse i forbindelse med afskaffelse af børnearbejde, iværksætte effektive foranstaltninger inden for en fastsat frist med henblik på

- a) at forhindre børns deltagelse i de værste former for børnearbejde,
- b) at yde nødvendig og hensigtsmæssig direkte bistand i forbindelse med fjernelse af børn fra de værste former for børnearbejde og deres rehabilitering og sociale integration,
- c) at sikre adgang til gratis grundlæggende uddannelse og, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, til erhversuddannelse for alle børn, der fjernes fra de værste former for børnearbejde,
- d) at finde frem til og opsøge børn, der er udsat for særlige risici, og
- e) tage hensyn til pigers særlige situation.

3. Enhver medlemsstat skal udpege den kompetente myndighed, der er ansvarlig for gennemførelsen af de bestemmelser, der sætter denne konvention i kraft.

Artikel 8

Medlemsstaterne skal træffe passende foranstaltninger med henblik på at bistå hinanden ved gennemførelsen af bestemmelserne i denne konvention gennem et udvidet internationalt samarbejde og/eller bistand, herunder støtte til social

og økonomisk udvikling, programmer for fattigdomsbekæmpelse og almen uddannelse.

Artikel 9

De officielle ratifikationer af denne konvention skal sendes til Det Internationale Arbejdsbureaus generaldirektør til indregistrering.

Artikel 10

1. Denne konvention er kun bindende for de medlemmer af Den Internationale Arbejdsorganisation, hvis ratifikationer er blevet indregistreret hos generaldirektøren.

2. Den træder i kraft et år efter den dato, da to medlemsstaters ratifikationer er blevet indregistreret hos generaldirektøren.

3. Derefter træder konventionen i kraft for enhver medlemsstat et år efter, at dens ratifikation er blevet indregistreret.

Artikel 11

1. En medlemsstat, som har ratificeret denne konvention, kan opsig den efter 10 års forløb fra datoen for konventionens første ikrafttræden ved afgivelse af en erklæring, der sendes til Det Internationale Arbejdsbureaus generaldirektør til indregistrering. Opsigelsen får først virkning et år efter datoen for indregistreringen.

2. Enhver medlemsstat, som har ratificeret denne konvention, og som ikke inden 1 år efter udløbet af den i stk. 1 omhandlede 10 års-periode gør brug af den i denne artikel hjemlede opsigelsesret, er bundet i yderligere 10 år og kan derefter opsig konventionen ved udløbet af hver 10 års-periode på de i denne artikel fastsatte betingelser.

Artikel 12

1. Det Internationale Arbejdsbureaus generaldirektør skal underrette alle medlemmer af Den Internationale Arbejdsorganisation om indregistreringen af alle de ratifikationer og opsigelser, der modtages fra organisationens medlemmer.

2. Når generaldirektøren underretter organisationens medlemmer om indregistreringen af rati-

fikation nr. 2, skal der gøres opmærksom på konventionens ikrafttrædelsesdato.

Artikel 13

Det Internationale Arbejdsbureaus generaldirektør skal i medfør af artikel 102 i De Forenede Nationers Pagt sende udførlige oplysninger om de ratifikationer og opsigelser, der er indregistreret i henhold til bestemmelserne i ovenstående artikler, til De Forenede Nationers generalsekretær til indregistrering.

Artikel 14

Når Det Internationale Arbejdsbureaus Styrelsesråd måtte anse det for nødvendigt, skal det forelægge generalkonferencen en rapport om gennemførelsen af denne konvention samt overveje ønskeligheden af at sætte spørgsmålet om hel eller delvis revision af den på konferencens dagsorden.

Artikel 15

1. Såfremt konferencen vedtager en ny konvention, der helt eller delvist reviderer denne konvention, skal, medmindre andet måtte være bestemt i den nye konvention:

- a) en medlemsstats ratifikation af den nye, reviderede konvention *ipso jure* medføre øjeblikkelig opsigelse af denne konvention, uanset bestemmelserne i artikel 11, såfremt og så snart den nye, reviderede konvention træder i kraft,
- b) denne konvention ikke længere vil kunne ratificeres af medlemsstaterne fra den dato at regne, da den nye, reviderede konvention træder i kraft.

2. Denne konvention skal under alle omstændigheder forblive i kraft i den foreliggende form og med det foreliggende indhold for de medlemsstater, som har ratificeret den, men som ikke har ratificeret den reviderede konvention.

Artikel 16

Den engelske og den franske version af denne konventions tekst har samme gyldighed.

Til lovforslag nr. L 281. Skriftlig fremsættelse (27. april 2000)

Justitsministeren (Frank Jensen):

Herved tillader jeg mig for Folketinget at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven. (Forældelse, styrket indsats mod seksuelt misbrug af børn og unge samt IT-efterforskning).

(Lovforslag nr. L 281).

Hovedmålet med lovforslaget er at øge beskyttelsen af børn og unge mod seksuelt misbrug.

Seksuelt misbrug af børn og unge er helt uacceptabelt, og det skal bekæmpes så effektivt som muligt, herunder også med strafferetlige midler.

Under den nuværende regering har indsatsen mod seksuelt misbrug af børn været prioriteret højt. I 1994 blev det således gjort strafbart at besidde børnepornografisk materiale. I 1997 gennemførte vi en forstærket indsats mod seksualforbrydelser, herunder navnlig seksualforbrydelser mod børn. Et centralt element i denne indsats er en øget behandlingsindsats over for personer, der begår seksualforbrydelser. Og i 1999 blev det som led i den bredspektrede indsats mod seksuelt misbrug af mindreårige gjort strafbart at være kunde hos en prostitueret under 18 år.

Det foreliggende lovforslag kan ses som et yderligere element i regeringens bestræbelser på at bekæmpe seksuelt misbrug af børn og unge.

Med henblik herpå stilles der for det første forslag om at ændre beregningen af forældelsesfristen ved straffelovsovertrædelser, der omfatter seksuelt misbrug af børn og unge.

Ændringen indebærer, at de forældelsesfrister, der gælder for de enkelte typer af lovovertrædelser, tidligst begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor den unge fylder 18 år og dermed er myndig. Formålet med forslaget er at sikre, at personer, der som børn bliver udsat for seksuelt misbrug, har mulighed for som voksne - hvor de bedre vil

være i stand til at varetage egne interesser - at reagere over for dette misbrug, uden at forældelsesreglerne udelukker muligheden for strafferetlig forfølgning.

For det andet foreslås det, at det gøres strafbart at anvende børn og unge under 18 år som "pornomodeller". Dette forslag skal ses i sammenhæng med, at Den Internationale Arbejdsorganisation har vedtaget en konvention om forbud mod og omgående indsats til afskaffelse af de værste former for børnearbejde (ILO-konvention nr. 182). Konventionen indeholder bl.a. en pligt til at forbyde brugen af børn og unge under 18 år som modeller ved fremstilling af pornografi. En vedtagelse af forslaget indebærer, at Folketinget giver samtykke til, at Danmark ratificerer den nævnte ILO-konvention.

For det tredje indeholder lovforslaget en skærpelse af straffelovens bestemmelser i § 235 om børnepornografi. Det foreslås, at den gældende bestemmelse om udbredelse af børnepornografisk materiale udvides, således at ikke kun salg og anden erhvervsmæssig udbredelse, men også udbredelse i en videre kreds - f.eks. via Internettet - omfattes af bestemmelsen. Det foreslås endvidere, at strafmaksimum for overtrædelse af bestemmelsen forhøjes fra fængsel i 6 måneder til fængsel i 2 år.

Herudover foreslås en udvidelse af den gældende bestemmelse om besiddelse af grovere, børnepornografisk materiale, således at også den, der mod vederlag gør sig bekendt med sådanne børnepornografiske fremstillinger, omfattes af bestemmelsen. Udvidelsen indebærer, at det f.eks. bliver strafbart at se børnepornografiske film eller billeder via Internettet, hvis der betales vederlag herfor. Dette strafansvar er ikke afhængig af, at den pågældende lagrer materialet på sin egen computer eller på anden måde kommer i besiddelse af materialet. Samtidig foreslås

en skærpelse af strafferammen, der i dag kun omfatter bøde, således at der under skærpene omstændigheder kan straffes med hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.

For det fjerde foreslås en ændring af retsplejelovens regler om indgreb i meddelelshemmeligheden, således at der bliver mulighed for at anvende disse straffeprocessuelle indgreb i sager om børnepornografi.

Forslagene vedrørende børnepornografi og indgreb i meddelelshemmeligheden skal ses på baggrund af udviklingen i de senere år, hvor den moderne teknologi - herunder ikke mindst Internettet - i stigende grad bliver anvendt af de kriminelle, f.eks. til at distribuere børnepornografi. Disse forslag bygger på betænkning nr. 1377/1999 om børnepornografi og IT-efterforskning afgivet af Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet ("Brydensholt-udvalget").

Endelig indeholder lovforslaget en regel om suspension af forældelse af idømt straf i de til-

fælde, hvor myndighederne hindres i at gennemføre straffuldbyrdelsen, fordi den pågældende person unddrager sig fuldbyrdelsen ved f.eks. at rejse til udlandet. Denne del af forslaget adskiller sig fra de øvrige elementer ved ikke at angå spørgsmålet om beskyttelse af børn og unge mod seksuelt misbrug.

Jeg har fuld forståelse for, hvis Folketinget ikke færdigbehandler lovforslaget inden sommerferien. Når forslaget alligevel fremsættes på dette sene tidspunkt i samlingen - og ikke først til efteråret - er det for allerede nu at give Folketingets medlemmer mulighed for at sætte sig ind i forslaget. Det er mit håb, at dette vil fremme mulighederne for en både grundig og hurtig behandling af forslaget, når det genfremsættes til efteråret.

Idet jeg i øvrigt henviser til lovforslaget og de ledsagende bemærkninger, skal jeg hermed anbefale lovforslaget til Det Høje Tings velvillige behandling.